

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Κοινωνικής & Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική

**Η «κοινωνική επένδυση» ως το νέο υπόδειγμα για την
αναδόμηση των ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας: προβλήματα
και προοπτικές**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Ελένη Δήμα

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Ανδρέας Φερόνας, επίκουρος καθηγητής, επιβλέπων
Δημήτρης Βενιέρης, καθηγητής, μέλος
Χαράλαμπος Οικονόμου, επίκουρος καθηγητής, μέλος

Αριθμός λέξεων: 20028

Κόρινθος, 1 Σεπτεμβρίου 2015

**Η «κοινωνική επένδυση» ως το νέο υπόδειγμα για την
αναδόμηση των ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας:
προβλήματα και προοπτικές**

Έτος 2015

ΕΛΕΝΗ ΔΗΜΑ

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All Rights Reserved

Η σελίδα του Copyright διασφαλίζει από μόνη της τα δικαιώματα σας σε περίπτωση προσφυγής ή παράβασης, βάσει του Ν2121/93 (Φ.Ε.Κ. Α25).

Η χρήση κάθε υλικού με κατοχυρωμένα πνευματικά δικαιώματα (Copyright) στην εργασία σας προϋποθέτει γραπτή άδεια του ιδιοκτήτη των δικαιωμάτων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	8
I. Σύντομη αναδρομή.....	11

ΜΕΡΟΣ Α

Το Πακέτο κοινωνικής επένδυσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: θεωρητικό πλαίσιο και πρακτική εφαρμογή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Το θεωρητικό πλαίσιο του πακέτου κοινωνικής επένδυσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

1.1 Εισαγωγή	17
1.2 Το υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυσης	18
1.3 Η μετάβαση από το υπόδειγμα στη στρατηγική κοινωνικής επένδυσης.....	20
1.4 Το πακέτο κοινωνικής επένδυσης.....	21
1.5 Οι βασικοί άξονες του πακέτου κοινωνικής επένδυσης.....	24
1.5.1 Η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα.....	24
1.5.2 Η ενεργητική ένταξη στην αγορά εργασίας	28
1.5.3 Η ενεργός γήρανση	32
1.6 Συμπεράσματα	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Οι εφαρμοζόμενες πρακτικές κοινωνικής επένδυσης στην ΕΕ

2.1 Εισαγωγή.....	37
2.2 Οι πρακτικές κοινωνικής επένδυσης των ΚΜ.....	37
2.3 Η συμβολή των ευρωπαϊκών ταμείων στη στήριξη των κοινωνικών επενδύσεων.....	42
2.4 Συμπεράσματα.....	44

ΜΕΡΟΣ Β

Η επίδραση του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπης 2020»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης

3.1 Εισαγωγή.....	46
3.2 Το πακέτο κοινωνικής επένδυσης και τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα σε σχέση με την «Ευρώπη 2020»	46
3.2.1 Προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα	46
3.2.2 Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση.....	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η επίδραση του υποδείγματος στη μεταβολή των οικονομικών και κοινωνικών δεικτών

4.1 Εισαγωγή.....	55
4.2 Αγορά εργασίας και αντιστοίχιση δεξιοτήτων.....	55
4.3 Οι επιπτώσεις στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας.....	57
4.4 Οι επιπτώσεις στη φτώχεια και την εισοδηματική ανισότητα.....	60
Συμπεράσματα.....	63
Βιβλιογραφία.....	70

ΣΧΗΜΑΤΑ

ΣΧΗΜΑ 1 Απόδοση της επένδυσης σε διάφορα επίπεδα της δια βίου μάθησης.....	26
--	----

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Ποσοστό γονιμότητας, αριθμός παιδιών ανά γυναίκα 2000 -2013.....	32
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Μέσος όρος ηλικίας συνταξιοδότησης το 2012.....	33
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις 2008 -2012.....	34
ΠΙΝΑΚΑΣ 4 Ποσοστό συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση και στη πρώτη τυπική φροντίδα 2006 -2012.....	47
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 Ποσοστό ενηλίκων 30 -34 που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	49
ΠΙΝΑΚΑΣ 6 Ποσοστό συμμετοχή του πληθυσμού στη τριτοβάθμια & δια βίου μάθηση 2008 – 2014	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 7 Ποσοστό ανέργων ηλικίας 18 – 24 που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση.....	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 8 Ενεργητικές πολιτικές ένταξης: συνολική δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	60
ΠΙΝΑΚΑΣ 9 Το ποσοστό Φτώχειας στα 28 ΚΜ της ΕΕ.....	61
ΠΙΝΑΚΑΣ 10 Δαπάνες για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	63

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΓΡΑΦΗΜΑ 1 Ποσοστό Απασχόλησης με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο ΕΕ-28.....	53
ΓΡΑΦΗΜΑ 2 ΕΕ-28 Συνολική κατανομή δαπανών.....	65

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 Καμπύλη Beveridge, ΕΕ-28, 1 ^ο τρίμηνο 2008 – 1 ^ο τρίμηνο 2014.....	56
--	----

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ: ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ

ΑΜΣ: ΑΝΟΙΧΤΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

ΔΝΤ : ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΔΤ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ

ΕΕ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΕΕΚ : ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

ΕΠΑ: ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΕΕΑ: ΕΤΗΣΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΕΚΤ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΕΣΑ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΕΣΚΕ: ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΚΗΦΗ : ΚΕΝΤΡΑ ΗΜΕΡΑΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ

ΚΜ : ΚΡΑΤΗ ΜΕΛΗ

ΜΚΟ : ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

ΟΝΕ : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΟΟΣΑ : ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΟΠΕΠ: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΦ : ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑ

ΠΔΜ : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

ΠΚΕ: ΠΑΚΕΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ

ΣΣΑ : ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΕΒΑ :ΤΑΜΕΙΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΡΟΥΣ

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυση, όπως αυτό εκφράζεται στο πλαίσιο του ΠΚΕ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, 2013), με στόχο να εξαγάγουμε συμπεράσματα, τόσο για την επιρροή του στα 28 ΚΜ της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) όσο και για την αποτελεσματικότητα του στο επίπεδο της κοινωνικής προστασίας και της σταθεροποίησης της οικονομίας.

Κατά γενική ομολογία, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 άσκησε σοβαρές αρνητικές πιέσεις, όχι μόνο στους οικονομικούς προϋπολογισμούς, αλλά και στην επάρκεια και τη βιωσιμότητα του κοινωνικού κράτους πρόνοιας, θέτοντας σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη των στόχων της «Ευρώπης 2020» για μια *έξυπνη βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη* (European Commission, COM(2010),2020). Για την αποφυγή μιας ενδεχόμενης αποτυχίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισηγήθηκε το ΠΚΕ, καλώντας τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στην κοινωνική επένδυση και στη βελτίωση των πολιτικών κοινωνικής επένδυσης, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών ενεργητικής ένταξης (Nolan, 2013).

Υπό τον τίτλο «Νέο Κοινωνικό Μοντέλο», «Παραγωγικό Κοινωνικό Κράτος», «Ενεργητικό και Δυναμικό Κράτος Πρόνοιας» η ΕΕ και άλλοι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)¹ κ.α. (βλ. Esping-Andersen, Gallic, Hemerijck, & Myles, 2002, Fouarge, 2003, Jenson, 2010, Morel, Palier, & Palme, 2012, OECD 2011), έχουν εισηγηθεί παρόμοιες προσεγγίσεις.

Ενώ, λοιπόν, η στρατηγική της κοινωνική επένδυσης δεν είναι νέα στη σύλληψη της, εντούτοις, το ΠΚΕ αντιπροσωπεύει την προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αλλάξει την κοινωνική ατζέντα στην Ευρώπη. Στην παρούσα φάση, η επιδιωκόμενη αλλαγή δεν εξαντλείται σε πολιτικές περιστολής κόστους, αλλά επεκτείνεται στην εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών κοινωνικής επένδυσης σε τομείς, όπως η προσχολική φροντίδα, η εκπαίδευση και κατάρτιση, η ενεργός γήρανση κ.α. Επειδή, όμως, οι συστάσεις και οι ανακοινώσεις της επιτροπής δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, αλλά

¹Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι υπάρχουν μελέτες που χρονολογούνται από τη δεκαετία του '30.

²«ΑΜΣ είναι μια εθελοντική διαδικασία πολιτικής συνεργασίας η οποία βασίζεται στη συμφωνία σε σειρά

περιορίζονται στην Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού (ΑΜΣ)² δεν είναι α priori δεδομένο ότι τα ΚΜ έχουν προβεί σε μεταρρύθμιση των εθνικών τους πολιτικών, εφαρμόζοντας ένα «νέο» σχέδιο κοινωνικής επένδυσης.

Η ανάλυση και η επεξεργασία του ερευνητικού υλικού έχει σαν στόχο την προσπάθεια να φωτιστούν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποιο είναι το θεωρητικό πλαίσιο του ΠΚΕ και ποια η πρακτική εφαρμογή του;
- Ποιες είναι οι επιδώσεις του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης σε σχέση με τους στόχους της «Ευρώπης 2020»;
- Ποια είναι τα οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα που έχουν προκύψει από την εκτέλεση του;

Η διαπραγμάτευση των ρωτημάτων αυτής της εργασίας θα γίνει μέσα από τη μελέτη των επίσημων κειμένων (εθνικών και ευρωπαϊκών) που καταγράφουν το πλαίσιο που διέπει το υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυσης. Οι πηγές της εργασίας αυτής περιλαμβάνουν πρωτογενές και δευτερογενές υλικό. Το πρωτογενές υλικό αφορά σε ευρωπαϊκά κείμενα, εκθέσεις και μελέτες διεθνών οργανισμών, καθώς και άρθρα που σχετίζονται με το θέμα της εργασίας. Ωστόσο, για την πληρέστερη διαπραγμάτευση του θέματος κρίθηκε αναγκαία η χρησιμοποίηση δευτερογενούς υλικού και βιβλιογραφικών πηγών.

Η ενδεδειγμένη μελέτη, ανάλυση και επεξεργασία των παραπάνω πηγών φιλοδοξούμε να οδηγήσει σε συμπεράσματα που θα αποτελέσουν, χρήσιμο οδηγό για την κατανόηση της πραγματικής δυναμική του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης, σε ότι αφορά την αναδόμηση των ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας.

Για τη ανάλυση μας δεν κρίθηκε σκόπιμη η βιβλιογραφική επισκόπηση της καταγωγής του όρου της κοινωνικής επένδυσης, καθώς έχει αναλυθεί διεξοδικά, και ως

²«ΑΜΣ είναι μια εθελοντική διαδικασία πολιτικής συνεργασίας η οποία βασίζεται στη συμφωνία σε σειρά κοινών στόχων και κοινών δεικτών μέσω των οποίων μετράται η πρόοδος προς την επίτευξη των κοινών αυτών στόχων. Οι εθνικές κυβερνήσεις μεταφέρουν από την πλευρά τους, τους κοινούς στόχους στις εθνικές εκθέσεις στρατηγικής, οι οποίες με τη σειρά τους αξιολογούνται από την Επιτροπή και το Συμβούλιο στο πλαίσιο της Κοινής Έκθεσης στις οποίες αξιολογείται η πρόοδος των κρατών μελών. Μέσω της ΑΜΣ η ΕΕ παρέχει ένα πλαίσιο συνεργασίας και συντονισμού των πολιτικών των κρατών μελών, χωρίς αυτό να συνεπάγεται εκχώρηση αρμοδιοτήτων από το εθνικό στο ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς οι εθνικές κυβερνήσεις εξακολουθούν να διατηρούν την αποκλειστική αρμοδιότητα διαμόρφωσης πολιτικής στους τομείς εφαρμογής της ΑΜΣ»

εκ τούτου δε θα είχαμε σε τίποτα να προσφέρουμε³. Η μελέτη επικεντρώνεται στις πρόσφατες εξελίξεις που οδήγησαν την ΕΕ σε αναζήτηση αλλαγής παραδείγματος.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος εστιάζει στο θεωρητικό πλαίσιο και στην πρακτική εφαρμογή του ΠΚΕ και αποτελείται από δύο κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αφορά στην παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου του ΠΚΕ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως αυτό εκφράζεται στα κείμενα πολιτικής της ΕΕ. Ειδικότερα στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της κοινωνικής επένδυσης στο πλαίσιο του πακέτου, καθώς και οι άξονες εφαρμογής της : *προσχολική φροντίδα – εκπαίδευση και κατάρτιση - ενεργός γήρανση*. Το δεύτερο κεφάλαιο διερευνά τις πρακτικές των ΚΜ στο πλαίσιο της υιοθέτησης της στρατηγικής κοινωνικής επένδυσης, με βάση τις ετήσιες εθνικές εκθέσεις κοινωνικής επένδυσης (ESPN,2015).

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την επίδραση του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης στην επίτευξη των στόχων της «Ευρώπης 2020 και αποτελείται από δύο κεφάλαια. Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης στους άξονες: *προσχολική εκπαίδευση – εκπαίδευση και κατάρτιση – δια βίου μάθηση* . Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο διερευνά την επίδραση του υποδείγματος στη μεταβολή των οικονομικών και κοινωνικών δεικτών της απασχόλησης, της φτώχειας και της κοινωνικής ανισότητας.

I. Σύντομη Αναδρομή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αντιμέτωπη με μια μεταλλαγή, που προέκυπτε από την παγκοσμιοποίηση και τις προκλήσεις μιας νέας οικονομίας καθοδηγούμενης από τη γνώση, αποφάσισε στη Λισσαβόνα να θέσει ένα μακροπρόθεσμο στρατηγικό στόχο και συμφώνησε σε ένα πρόγραμμα με ορίζοντα δεκαετίας (2000 – 2010), για την ανάπτυξη γνωστικών υποδομών, την ενίσχυση της καινοτομίας και της οικονομικής μεταρρύθμισης, τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και εκπαίδευσης. Ο νέος στρατηγικός στόχος που τέθηκε στη Λισσαβόνα είναι *«Να γίνει η Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο,*

³Για μια πιο ενδελεχή ανάλυση ενδεικτικά βλ. Giddens, A. (1998), Barbier, J.-C. (2012), Bonoli, G (2012), Cantillon, B. (2011), Esping Andersen, G. (1990), (1996), Esping Andersen, G., Gallie, D.Hemerijck, A. And Myloes, J. (eds.) (2002), Ferrera, M. (2009), Hemerijck, A. (2012), Van Kersbergen, K. and Hemerijck, A. (2012) κ.α

ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή».

Σταθμίζοντας τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία της η ΕΕ, μετά από τρία χρόνια εφαρμογής της διαδικασίας / στρατηγικής του Λουξεμβούργου (Νοέμβριος 1997), μετά την θέσπιση των διαδικασιών του Κάρντιφ (Ιούνιος 1998) και της Κολωνίας (Ιούνιος 1999), μετά από μια δεκαετία περίπου εφαρμογής περιοριστικών δημοσιονομικών και νομισματικών πολιτικών για την εκπλήρωση των κριτηρίων για την ΟΝΕ, μετά τη σχεδόν πλήρη ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, κρίθηκε αναγκαίο ένα Ειδικό Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την Απασχόληση, το οποίο και πραγματοποιήθηκε στις 23 και 24 Μαρτίου 2000 στη Λισαβόνα⁴, με θέμα: *«Απασχόληση – οικονομικές μεταρρυθμίσεις και κοινωνική συνοχή – για μια Ευρώπη της καινοτομίας και της ανάπτυξης».*

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βασισμένη στο σταθερό μακροοικονομικό πλαίσιο που είχε ήδη επιτευχθεί, πρότεινε να αξιοποιηθούν οι ευνοϊκές οικονομικές προοπτικές, ώστε να συνεχιστούν οι προσπάθειες οικονομικής μεγέθυνσης για να προετοιμαστεί η Ευρώπη για τη μετάβαση της στη νέα οικονομία της γνώσης. Στόχος, ο εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, μέσα από την επένδυση στον άνθρωπο, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του⁵.

Η Στρατηγική της Λισαβόνας επεδίωξε να οδηγήσει την ΕΕ στη «νέα οικονομία της γνώσης», μετατρέποντας ταυτόχρονα την παλαιού τύπου αντίληψη για το κοινωνικό κράτος (welfare state) σε ένα κράτος κοινωνικής επένδυσης (social investment state). Η νέα αυτή αντίληψη περί κοινωνικής πολιτικής αποτυπώθηκε στην ανάδειξη της κοινωνικής πολιτικής ως πεδίου ίσης προτεραιότητας με την οικονομική πολιτική και την πολιτική απασχόλησης (Ferreraetal, 2002, Begg and Berghman 2002, Zeitlin, 2010). Βασική παραδοχή ήταν ότι η οικονομική ανάπτυξη, η αύξηση της απασχόλησης και η κοινωνική συνοχή δε συνιστούν αντιφατικούς αλλά αλληλοσυμπληρούμενους και αμοιβαία ενισχυόμενους στρατηγικούς στόχους (Φερόνας, 2013).

⁴ European Parliament, Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm

⁵ Η εφαρμογή αυτής της στρατηγικής θα επιτυγχανόταν με τη βελτίωση των υφιστάμενων διαδικασιών, την εισαγωγή μια ανοιχτής μεθόδου συντονισμού (Open method of coordination) σε όλα τα επίπεδα, συνδυασμένη με έναν ισχυρό καθοδηγητικό και συντονιστικό ρόλο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Ωστόσο, στα μέσα της δεκαετίας του 2000 η φτώχεια και η εισοδηματική ανισότητα αυξήθηκε σημαντικά⁶. Πιο συγκεκριμένα, το 6% περίπου του πληθυσμού σε χώρες – μέλη του ΟΟΣΑ είχε εισόδημα λιγότερο του 40% του διάμεσου εισοδήματος, το 11% λιγότερο από 50% και το 17% λιγότερο από το 60% αντίστοιχα. Οι χώρες με το μικρότερο ποσοστό φτώχειας (με βάση το 50% του διαμέσου εισοδήματος) ήταν η Δανία, η Σουηδία, η Τσεχία, η Αυστρία και η Νορβηγία, ενώ εκείνες με το μεγαλύτερο οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και η Ιρλανδία. ΗΠΑ, 23% στην Ελλάδα, 18% στην Ελβετία, 17% στην Πορτογαλία.

Η αρχική στρατηγική της Λισσαβόνας (2000 -2005) εξελίχθηκε σταδιακά σε μια υπερβολικά πολύπλοκη δομή με πολλαπλούς στόχους και δράσεις και με ασαφή κατανομή αρμοδιοτήτων και καθηκόντων, ιδίως μεταξύ του επιπέδου της ΕΕ και των εθνικών επιπέδων αποτυγχάνοντας να πετύχει τους στόχους της⁷. Η έκθεση Wim Kok⁸ επιβεβαίωσε ότι η ατζέντα της Λισσαβόνας δεν υλοποιείται, με κίνδυνο η Ευρώπη να μην καταφέρει να καλύψει τη διαφορά ανταγωνιστικότητας που έχει σε σχέση με τη Βόρεια Αμερική και την Ιαπωνία.

Με την ευκαιρία της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, πρέπει να σημειώσουμε τη σημασία που δίνεται πλέον από την ΕΕ στην επένδυση σε ανθρώπινους πόρους. Όπως είναι γνωστό, η μεγάλη οικονομική πρόοδος της Ευρώπης μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στηρίχθηκε στο «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο», το οποίο επέτρεψε την ανάπτυξη και ταυτόχρονα το δίκαιο καταμερισμό των αποτελεσμάτων της μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας. Έτσι, αυξήθηκε η κατανάλωση των μεσαίων και κατώτερων εισοδηματικών τάξεων και διατηρήθηκαν η παραγωγή και η απασχόληση σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα.

Ωστόσο, οι διάφορες χώρες της ΕΕ ακολούθησαν διαφοροποιημένα κοινωνικά μοντέλα⁹. Σε αντιδιαστολή με την κλασική αριστερή αντίληψη που θεωρεί το κράτος

⁶Τα ποσοστά των φτωχών θα ήταν ακόμη μεγαλύτερα χωρίς τη φορολογική πολιτική και την πολιτική άμεση στήριξης των εισοδημάτων των φτωχότερων ομάδων. Οι πολιτικές αυτές συμβάλουν σημαντικά στη μείωση της φτώχειας (κατά 60% κατά μέσο όρο στις χώρες του ΟΟΣΑ).

⁷SEC(2010) 114 τελικό, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 2.2.2010, «Εγγραφο αξιολόγησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας»

⁸ Έκθεση της ομάδας εργασίας για την στρατηγική της Λισσαβόνας, υπό την προεδρία του WimKok, Νοέμβριος 2004. http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/group/index_en.html.

⁹ Οι αγγλοσαξονικές χώρες εφάρμοσαν το φιλελεύθερο μοντέλο, που εγγυάται ένα ελάχιστο κατώτατο μισθό. Με βάση το μοντέλο αυτό, η πολιτική των μεταβιβάσεων λειτουργεί κυρίως προς όφελος των

ως εργαλείο αναδιανομής του πλούτου και τη νεοφιλελεύθερη αντίληψη που θεωρεί ότι η οικονομική μεγέθυνση ωφελεί αυτόματα όλες τις κατηγορίες του πληθυσμού και συνεπώς δεν χρειάζεται κρατική παρέμβαση, η κρατούσα στις αρχές της δεκαετίας του 2000 σοσιαλδημοκρατική αντίληψη, με κύριο ιδεολογικό εκπρόσωπο και εκφραστή του τρίτου δρόμου (Thirdway) τον καθηγητή Anthony Giddens (1998: 117), επεδίωκε την μετατροπή του κοινωνικού κράτους (welfare state) σε ένα κράτος κοινωνικής επένδυσης (social investment state) και ειδικότερα επένδυσης σε ανθρώπινους πόρους (investment in human capital). Έτσι, η ανάπτυξη ενός ενεργού και δυναμικού κράτους πρόνοιας, καθώς και η προαγωγή της κοινωνικής ένταξης (inclusive society) ώστε να μη διευρυνθεί το χάσμα μεταξύ εκείνων που διαθέτουν στις νέες γνώσεις και εκείνων που αποκλείονται από αυτές, προβάλλεται πια ως επιτακτική ανάγκη αποφυγής νέων κοινωνικών ελλειμμάτων.

Βέβαια, η εστίαση της κοινωνικής πολιτικής στην ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου κυριαρχεί και στο έργο του Esping Andersen (1992). Σύμφωνα με τον Andersen η αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών που χαρακτηρίζουν τις μεταβιομηχανικές κοινωνίες δεν απαιτεί αναδιανομή αλλά πρωτίστως επένδυση – σε ανθρώπινο κεφάλαιο, δια βίου μάθηση, κατάρτιση, υπηρεσίες για την νηπιακή και παιδική ηλικία, εκπαίδευση κ.λπ., με ένα σαφή προσανατολισμό των μέτρων και πρακτικών προς το μέλλον (Esping – Andersen 2002, Jensson & Saint – Martin 2006)¹⁰.

ατόμων σε ηλικία να εργαστούν και επιδιώκει την ένταξη όλο και περισσότερων στην αγορά εργασίας. Ως αρχή της κοινωνικής συνοχής λειτουργεί η εξασφάλιση της πλήρους απασχόλησης. Αντίθετα, στην Ηπειρωτική Ευρώπη η αρχή της κοινωνικής αλληλεγγύης είναι αυτή που χαρακτηρίζει τα συστήματα κοινωνικής προστασίας, τα οποία διακρίνονται: 1) στο χριστιανοδημοκρατικό, που εστιάζει στην προστασία των κεκτημένων των εργαζομένων, και 2) στο σκανδιναβικό, που χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο κοινωνικής προστασίας και αναδιανομής του εισοδήματος υπέρ των ασθενέστερων, καθώς και από υψηλής στάθμης υπηρεσιών εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης και κατάρτισης των εργαζομένων. Τέλος, οι νότιες χώρες – μέλη της ΕΕ εφαρμόζουν ένα μοντέλο που συνθέτει τα τρία παραπάνω, αλλά σε συνδυασμό με κοινωνικές υπηρεσίες χαμηλού επιπέδου και ενισχυμένο θεσμικό πλαίσιο.

¹⁰ Πολλοί, μελετητές θεωρούν το υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυσης ως μια απάντηση στις κοινωνικό οικονομικές αλλαγές και τους νέους κινδύνους (new risks) που αναδύονται στη μεταβιομηχανική κοινωνία, όπως η επιδείνωση των εισοδηματικών ανισοτήτων, η αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η τεχνολογική αλλαγή, η αυξανόμενη ευελιξία της εργασίας και της απασχόλησης, οι αλλαγές στη διάρθρωση της οικογένειας και τα εντεινόμενα προβλήματα σχετικά με τη διαχείριση της ισορροπίας ανάμεσα στην εργασία και τον ιδιωτικό βίο. Ο νέος προσανατολισμός της κοινωνικής πολιτικής διευρύνει τις ευκαιρίες για μετατροπή των ελαττωμάτων των συστημάτων

Το υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυσης, ακολούθως κυριάρχησε και στη στρατηγική «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη¹¹, η οποία έθεσε στόχους να βγουν τουλάχιστον 20 εκατομμύρια άνθρωποι από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό και να αυξηθεί η απασχόληση του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών στο 75%. Οι εμβληματικές πρωτοβουλίες της «Ευρώπης 2020» μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας και η «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού» και υποστηρίζουν τις προσπάθειες που καταβάλλονται για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Εντούτοις, οι προκλήσεις που προέκυψαν λόγω της κρίσης οδήγησαν στην αύξηση του κινδύνου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και σε αποκλεισμό από την αγορά εργασίας σε πολλές χώρες¹². Επίσης αυξήθηκαν οι αποκλίσεις εντός και μεταξύ των κρατών μελών.

Προκειμένου, να μην απειληθεί η πιθανότητα επίτευξης των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και να αποσοβηθεί ο κίνδυνος ύπαρξης εκτεταμένων αρνητικών κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών¹³, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 20 Φεβρουαρίου 2013 εισηγήθηκε το *Πακέτο Κοινωνικής Επένδυσης (Social Investment package)* καλώντας τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στην κοινωνική επένδυση και στη βελτίωση των πολιτικών κοινωνικής επένδυσης, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών ενεργητικής ένταξης (Nolan, 2013).

κοινωνικής προστασίας σε αρετές» (turning vice in to virtue), καθώς αντικαθιστά το «υψηλό κόστος παθητικών επιδομάτων» από προγράμματα που «ενεργοποιούν» το εργατικό δυναμικό, αυξάνουν την οικονομική αποδοτικότητα και στοχεύουν στην αντιμετώπιση της φτώχειας Levy (1999) και ο Bonoli (2005 & 2007).

¹¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής, Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. COM (2010) 2020 της 3ης Μαρτίου 2010· Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουνίου 2010.

¹² Ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό αυξήθηκε από το 2008 και μετά σε 18 από τα 26 κράτη μέλη για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 2012,(Eurostat)

¹³ Βλ. έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «Στοιχεία σχετικά με τη δημογραφία και τις κοινωνικές τάσεις – Η συμβολή των κοινωνικών πολιτικών στην ένταξη, την απασχόληση και την οικονομία» SWD(2013)38.

ΜΕΡΟΣ Α

Το Πακέτο κοινωνικής επένδυσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής : θεωρητικό
πλαίσιο και πρακτική εφαρμογή

Το θεωρητικό πλαίσιο του πακέτου κοινωνικής επένδυσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

1.1 Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει σαφώς ενστερνιστεί τη στρατηγική κοινωνικής επένδυσης, μάλιστα στις 20 Φεβρουαρίου 2013, εισηγήθηκε το ΠΚΕ [Social Investment package (SIP)], με το οποίο καλεί τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στην κοινωνική επένδυση και στη βελτίωση των πολιτικών κοινωνικής επένδυσης, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών ενεργητικής ένταξης (Nolan, 2013), ούτως ώστε, να μην απειληθεί η πιθανότητα επίτευξης των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» (European Commission, COM(2010),2020) και να αποσοβηθεί ο κίνδυνος ύπαρξης εκτεταμένων αρνητικών κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών (European Commission, SWD (2013)38)¹⁴.

Στο κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσουμε, να αποτυπώσουμε το γενικό πλαίσιο του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης, όπως αυτό εκφράζεται στα κείμενα πολιτικής της ΕΕ. Η μελέτη μας, επικεντρώνεται σε πολιτικές κοινωνικής επένδυσης που αφορούν στον κύκλο ζωής, και σχετίζονται με τη διάσταση των δεξιοτήτων. Μια συντονισμένη επικέντρωση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής είναι εκ των ων ουκ άνευ για ένα βιώσιμο αποδοτικό και ανταγωνιστικό οικονομικό παραγωγικό σύστημα που βασίζεται στη γνώση.

Οι βασικοί άξονες της μελέτης μας αφορούν στην: *προσχολική φροντίδα – εκπαίδευση και κατάρτιση - ενεργός γήρανση*.

¹⁴ Βλ. έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «Στοιχεία σχετικά με τη δημογραφία και τις κοινωνικές τάσεις – Η συμβολή των κοινωνικών πολιτικών στην ένταξη, την απασχόληση και την οικονομία» SWD(2013)38.

1.2 Το υπόδειγμα του κοινωνικού κράτους

Το υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυση, προβάλλει τις τελευταίες δεκαετίες ως πρότυπο για τον ανασχεδιασμό του κοινωνικού κράτους. Σύμφωνα με το πρότυπο αυτό η αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών που χαρακτηρίζουν τις μεταβιομηχανικές κοινωνίες δεν απαιτεί αναδιανομή αλλά πρωτίστως επένδυση – σε ανθρώπινο κεφάλαιο, δια βίου μάθηση, κατάρτιση, υπηρεσίες για την νηπιακή και παιδική ηλικία, εκπαίδευση κ.λπ, με ένα σαφή προσανατολισμό των μέτρων και πρακτικών προς το μέλλον (Taylor –Gooby 2004, Esping – Andersen 2002, Jensson & Saint – Martin 2006).

«Κοινωνική επένδυση» είναι η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό με την υιοθέτηση μέτρων για την ενίσχυση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων τους για να τους δώσει τη δυνατότητα να συμμετάσχουν πλήρως στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία. Οι τομείς προτεραιότητας είναι η εκπαίδευση, η ποιότητα των υπηρεσιών φροντίδας των παιδιών, η εκπαίδευση, βοήθεια για την αναζήτηση εργασίας και την επανένταξη».

Μελετητές όπως, ο Levy (1999) και ο Bonoli (2005 & 2007) θεωρούν το υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυσης, ως μια απάντηση στις κοινωνικό οικονομικές αλλαγές και τους νέους κινδύνους (new risks) που αναδύονται στη μεταβιομηχανική κοινωνία, όπως η επιδείνωση των εισοδηματικών ανισοτήτων, η αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η τεχνολογική αλλαγή, η αυξανόμενη ευελιξία της εργασίας και της απασχόλησης, οι αλλαγές στη διάρθρωση της οικογένειας και τα εντεινόμενα προβλήματα σχετικά με τη διαχείριση της ισορροπίας ανάμεσα στην εργασία και τον ιδιωτική βίο. Ο νέος προσανατολισμός της κοινωνικής πολιτικής διευρύνει τις ευκαιρίες για μετατροπή των ελαττωμάτων των συστημάτων κοινωνικής προστασίας σε αρετές» (turning vice in to virtue), καθώς αντικαθιστά το «υψηλό κόστος παθητικών επιδομάτων» από προγράμματα που «ενεργοποιούν» το εργατικό δυναμικό, αυξάνουν την οικονομική αποδοτικότητα και στοχεύουν στην αντιμετώπιση της φτώχειας (Πετμεζίδου, 2011)

Τα βασικά χαρακτηριστικά που διέπουν το πρότυπο αυτό είναι: Πρώτον, η δια βίου μάθηση και η ευελιξία προσαρμογής στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες. Στο πλαίσιο αυτό δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην καταπολέμηση της μειονεξίας κατά την νηπιακή / παιδική ηλικία. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση στη Βαρκελώνη το 2002, έθεσε τους πρώτους στόχους για τη βελτίωση των συνθηκών παρεχόμενης φροντίδας για το 90% των παιδιών ηλικίας 3-6 ετών, και σε τουλάχιστον 33% των παιδιών κάτω των 3 ετών, μέχρι το 2010 στα κράτη μέλη. Σήμερα, η αναβάθμιση της

νηπιακής/ παιδικής φροντίδας αποδίδεται με τον όρο Early Childhood Education and Care (Εκπαίδευση και Φροντίδα για την Νηπιακή Ηλικία) ο οποίος αντικατέστησε τον όρο Day Care (Ημερήσια Φροντίδα)¹⁵.

Δεύτερον, η επιδίωξη της ασφάλειας διαμέσου της επένδυσης σε ανθρώπινο κεφάλαιο ενισχύει τη σημασία της διάστασης του χρόνου. Η επένδυση δημιουργεί μερίσματα στο μέλλον, σε αντίθεση με την κατανάλωση που εξαντλείται στο παρόν. Οι κοινωνίες πρέπει να εφαρμόζουν στρατηγικές που θα ενισχύουν καθοριστικά την κοινωνική συνοχή στο παρόν και ταυτόχρονα θα μειώνουν προβλήματα κοινωνικής αποσύνθεσης στο μέλλον. Με άλλα λόγια δίδεται έμφαση στην πρόληψη των μελλοντικών κινδύνων και προτείνεται μια δέσμη μέτρων (in work benefits) που απευθύνονται σε οικογένειες με παιδιά και επιδιώκουν να αντιμετωπίσουν την παιδική φτώχεια και τις αρνητικές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της στις μελλοντικές ευκαιρίες ζωής του ατόμου.

Τρίτον, οι έννοιες του ανθρώπινου κεφαλαίου και της ατομικής ευθύνης προσδιορίζουν τα κοινωνικά προβλήματα μέσα από το πλαίσιο της ανισότητας των ευκαιριών, ή άλλως της αδυναμία του ατόμου να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της νέας κοινωνίας της γνώσης. Έτσι, η φτώχεια και η μειονεξία δεν είναι αποτέλεσμα κοινωνικό-δομικών ανισοτήτων αλλά αδυναμίας προσαρμογής των ατόμων στις ραγδαίες μεταβαλλόμενες συνθήκες της παγκοσμιοποιημένης, μεταβιομηχανικής κοινωνίας. Οι παθητικές επιδοματικές πολιτικές αντικαθίστανται με ενεργητικές πολιτικές «διαχείρισης της εξάρτησης» .

Η πολιτική της ενεργοποίησης θεωρείται ότι είναι περισσότερο αποτελεσματική με όρους κόστους, σε σύγκριση με το φάσμα των εισοδηματικών μεταβιβάσεων που ανέπτυξε το κοινωνικό κράτος κατά τις προηγούμενες δεκαετίες. Αυτό δικαιολογείται με βάση το σκεπτικό ότι τα «παθητικά επιδόματα» επιδιώκουν να θεραπευθούν το πρόγραμμα όταν αυτό έχει πλέον επιδεινωθεί, ενώ αντίθετα η δέσμη μέτρων για την

¹⁵Αξίζει να σημειωθεί, ότι πρώτος ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) παρουσίασε ένα νέο πλαίσιο για τη μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους με τη μελέτη που φέρει τον τίτλο Making Life long Learning a Reality for All (1997). Η μελέτη επεξηγεί αναλυτικά τη φύση, τις βασικές αρχές και τις προκλήσεις της διά βίου εκπαίδευσης και θέτει ερωτήματα σχετικά με τη στρατηγική πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουν τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ για μια θετική αναμόρφωση της παιδείας. Ακολουθώντας, στις μελέτες Starting strong. Early childhood education and care (2001) και Babies and Bosses (2004) αναλύει τις εκπαιδευτικές πρακτικές καθώς και τις οικονομικές και κοινωνικές τάσεις που επικρατούν σε διάφορα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ.

ενίσχυση των ευκαιριών επιχειρεί να αντιμετωπίσει τις ρίζες της μειονεξίας κατά την πρόωμη ανάπτυξη. Η υποκείμενη ιδέα είναι ότι η επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και η εξώθηση όλων προς την εργασία (work fare) αποτελούν το δρόμο προς την ευημερία τόσο του ατόμου όσο και της κοινωνίας .

1.3 Η μετάβαση από το υπόδειγμα στη στρατηγική κοινωνικής επένδυσης

Παράλληλα με την επιστημονική βιβλιογραφία και τις συστάσεις διεθνών οργανισμών (ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα, ILO) η ΕΕ στη Στρατηγική της Λισσαβόνας I (2000 -2005) αναφερόταν ξεκάθαρα στη μετάβαση προς ένα νέο «ενεργό κοινωνικό κράτος» (active welfare state) ή «κράτος κοινωνικής επένδυσης» (social investment state), σε αντιδιαστολή με το παραδοσιακό κράτος πρόνοιας (βλ. μεταξύ άλλων Giddens, 1998, Andersen, et. al. 2002, Jenson, 2009). Ενώ το παραδοσιακό κράτος πρόνοιας ήταν σχεδιασμένο για την παροχή προστασίας έναντι των «παραδοσιακών κοινωνικών κινδύνων» (old social risks), το νέο κοινωνικό κράτος θα έπρεπε να είναι προσανατολισμένο στην αντιμετώπιση των «νέων κοινωνικών κινδύνων» (new social risks) (Bonoli, 2006, Taylor-Gooby, 2004).

Η νέα αυτή αντίληψη περί κοινωνικής πολιτικής αποτυπώθηκε στην ανάδειξη της κοινωνικής πολιτικής ως πεδίου ίσης προτεραιότητας με την οικονομική πολιτική και την πολιτική απασχόλησης (Ferrera et al, 2002, Begg and Berghman 2002, Zeitlin, 2010). Βασική παραδοχή ήταν ότι η οικονομική ανάπτυξη, η αύξηση της απασχόλησης και η κοινωνική συνοχή δε συνιστούν αντιφατικούς αλλά αλληλοσυμπληρούμενους και αμοιβαία ενισχυόμενους στρατηγικούς στόχους (Φερώνας, 2013).

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη¹⁶ έθεσε στόχους να βγουν τουλάχιστον 20 εκατομμύρια άνθρωποι από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό και να αυξηθεί η απασχόληση του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών στο 75%. Οι εμβληματικές πρωτοβουλίες της «Ευρώπης 2020» μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας και η «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού» υποστηρίζουν τις προσπάθειες που καταβάλλονται και πρέπει να καταβληθούν για την επίτευξη αυτών των στόχων.

¹⁶Ανακοίνωση της Επιτροπής, Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. COM(2010) 2020 της 3ης Μαρτίου 2010· Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουνίου 2010.

Εντούτοις, οι προκλήσεις που προέκυψαν λόγω της κρίσης οδήγησαν στην αύξηση του κινδύνου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και σε αποκλεισμό από την αγορά εργασίας σε πολλές χώρες¹⁷. Επίσης αυξήθηκαν οι αποκλίσεις εντός και μεταξύ των κρατών μελών. Προκειμένου, να μην απειληθεί η πιθανότητα επίτευξης των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και να αποσοβηθεί ο κίνδυνος ύπαρξης εκτεταμένων αρνητικών κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών¹⁸, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 20 Φεβρουαρίου 2013 εισηγήθηκε ΠΚΕ καλώντας τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στην κοινωνική επένδυση και στη βελτίωση των πολιτικών κοινωνικής επένδυσης.

1.4 Το πακέτο κοινωνικής επένδυσης

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την κοινωνική επένδυση, όμως, τείνουν να συγκλίνουν στο ότι κοινωνική επένδυση είναι «*το σύνολο των μέτρων και μέσων πολιτικής που αποσκοπούν στην ενίσχυση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των ανθρώπων υποστηρίζοντας τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή και στην αγορά εργασίας*». Η προσέγγιση αυτή βασίζεται σε πολιτικές αύξησης του ανθρώπινου κεφαλαίου μέσω της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, της δια βίου μάθησης και των ροών (μέσω πολιτικών στήριξη της γυναικείας απασχόλησης, ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, και πολιτικές που στοχεύουν στη διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας σε όλη τη διάρκεια της ζωής) (Hemerijck και Vandenbroucke, 2012).

Η προσέγγιση της ΕΕ για την κοινωνική επένδυση, είναι συνεπής με την επιστημονική αναφορές που εκφράζονται διεθνώς¹⁹. Επίσης, δίνει μεγαλύτερη έμφαση

¹⁷ Ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό αυξήθηκε από το 2008 και μετά σε 18 από τα 26 κράτη μέλη για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το 2011,(Eurostat)

¹⁸ Βλ. έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «*Στοιχεία σχετικά με τη δημογραφία και τις κοινωνικές τάσεις – Η συμβολή των κοινωνικών πολιτικών στην ένταξη, την απασχόληση και την οικονομία*» SWD(2013)38.

¹⁹ «Social investment is about investing in people. It means policies designed to strengthen people's skills and capacities and support them to participate fully in employment and social life. Key policy areas include education, quality childcare, healthcare, training, job-search assistance and rehabilitation» <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1044>

σε πρόσθετες διαστάσεις, όπως η αύξηση αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας (των κοινωνικών πολιτικών), για την αντιμετώπιση βασικών δημογραφικών και κοινωνικών αλλαγών (European Commission, 2013).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όντας σε σύμπλευση με τις διεθνείς προσεγγίσεις περί κοινωνικής επένδυσης, προχωρά σε περαιτέρω διευκρινήσεις, επισημαίνοντας ότι τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας πρέπει να εκπληρώνουν τρεις λειτουργίες: *κοινωνικές επενδύσεις, κοινωνική προστασία και σταθεροποίηση της οικονομίας*. Κατά την Επιτροπή, οι κοινωνικές επενδύσεις συνεπάγονται ενίσχυση των τρεχουσών και μελλοντικών δεξιοτήτων των ανθρώπων. Με άλλα λόγια, οι κοινωνικές επενδυτικές πολιτικές δεν έχουν μόνο άμεσες επιπτώσεις, αλλά και μακροπρόθεσμες συνέπειες προσφέροντας οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, ιδίως όσον αφορά τις προοπτικές απασχόλησης ή τα εισοδήματα από την εργασία. Ειδικότερα, η κοινωνική επένδυση στο πλαίσιο του Πακέτου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναδεικνύεται στη βάση της «προετοιμασίας» των ανθρώπων να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους της ζωής, και όχι απλώς της «αποκατάστασης» των συνεπειών.

Όσον αφορά, τον εκσυγχρονισμό των κοινωνικών πολιτικών, σύμφωνα με την Επιτροπή απαιτούνται αποφάσεις χρηματοδότησης που να κατευθύνονται συστηματικά σε εκ των προτέρων αποτελέσματα, με συστηματική εξέταση του ρόλου των κοινωνικών πολιτικών στα διάφορα στάδια της ζωής: από την πρόωρη εκπαίδευση, την εκπαίδευση μέσω της εργασίας/ανεργίας, την τρίτη ηλικία. Σε κάθε περίπτωση, οι διαφορετικοί άξονες πολιτικής και οι διαφορετικές λειτουργίες του υποδείγματος, δε θα πρέπει να αναπτύσσονται μεμονωμένα αλλά σε απόλυτη συνέργεια.

Τα καλά σχεδιασμένα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας που συνδυάζουν μια ισχυρή διάσταση κοινωνικών επενδύσεων με τις άλλες δύο διαστάσεις, δηλαδή την προστασία και την σταθεροποίηση, αυξάνουν την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των κοινωνικών πολιτικών, ενώ παράλληλα εξασφαλίζουν υποστήριξη για μια πιο δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι οι στόχοι του ΠΚΕ είναι:

- 1) *Η αποτελεσματική ανταπόκριση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, στις ανάγκες των ανθρώπων σε κρίσιμες στιγμές της ζωής τους, ώστε να περιοριστεί ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.*

2) *Οι απλουστευμένες και καλύτερα στοχοθετημένες κοινωνικές πολιτικές για την εξασφάλιση αποδοτικών και βιώσιμων συστημάτων κοινωνικής προστασίας.*

Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή» (European Commission, COM (83), 2013) συνοδεύεται από σύσταση της Επιτροπής σχετικά με την «*Επένδυση στα παιδιά: Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας*» (European Commission, C(2013) 778) και από μια σειρά εγγράφων εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής²⁰. Τα κείμενα αυτά, στο σύνολο τους αποτελούν τη δέσμη μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις. Αυτή η δέσμη παρέχει ένα πλαίσιο πολιτικής για να δοθεί, όπου χρειάζεται, νέα κατεύθυνση στις πολιτικές των κρατών μελών υπέρ των κοινωνικών επενδύσεων, σε όλη τη διάρκεια της ζωής, με σκοπό τη διασφάλιση επάρκειας και βιωσιμότητας των προϋπολογισμών για κοινωνικές πολιτικές, όπως εκφράζεται και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο ψήφισμά του για τη δέσμη μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις²¹ (European Parliament, 2012/2293(INI)).

Η προσέγγιση αυτή συνάδει με την παρότρυνση της ετήσιας επισκόπησης της ανάπτυξης (European Commission COM(2012),750) προς τα κράτη μέλη να «*επενδύσουν σε ανάπτυξη πλούσια σε θέσεις εργασίας και χωρίς αποκλεισμούς*» και με την πρόσκληση να συνεχιστεί η προσπάθεια εκσυγχρονισμού των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, εξασφαλίζοντας την αποτελεσματικότητα, την επάρκεια και τη βιωσιμότητα. Η δέσμη μέτρων παρέχει καθοδήγηση για να βοηθήσει στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» με τη δημιουργία μιας σύνδεσης μεταξύ των κοινωνικών πολιτικών, των μεταρρυθμίσεων, όπως συνιστάται στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού εξαμήνου για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», και των σχετικών κονδυλίων της ΕΕ με παρακολούθηση των τάσεων και των επιδόσεων (European Commission SWD(2013)38)²².

²⁰European Commission, SWD(38), SWD (39), SWD (40), SWD (41),SWD (42), SWD (43), SWD (44) 2013

²¹Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 20ης Νοεμβρίου 2012, για τη δέσμη των κοινωνικών επενδύσεων – ως απάντηση στην κρίση.

²²Βλ. έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «*Στοιχεία σχετικά με τη δημογραφία και τις κοινωνικές τάσεις – Συμβολή των κοινωνικών πολιτικών στην ένταξη, την απασχόληση και την οικονομία*» SWD(2013)38

Επιπρόσθετα, η δέσμη είναι απόλυτα συμπληρωματική με τη δέσμη μέτρων για την απασχόληση (European Commission, COM (2012) 173)²³, η οποία καθορίζει την πορεία για την ανάκαμψη με πολλές θέσεις εργασίας, το λευκό βιβλίο για τις συντάξεις (European Commission, COM(2012) 55)²⁴, το οποίο παρουσιάζει μια στρατηγική για επαρκείς, βιώσιμες και ασφαλείς συντάξεις, και τη δέσμη μέτρων για την απασχόληση των νέων (European Commission, COM(2012) 727)²⁵, που ασχολείται ειδικά με την κατάσταση των νέων. Επίσης, βασίζεται στο ρυθμιστικό πλαίσιο που προτείνεται για την υλοποίηση της πολιτικής συνοχής για την επόμενη δημοσιονομική περίοδο 2014-2020 και, ιδίως, στο πεδίο εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) καθώς, και στην πρόταση να δεσμευτεί τουλάχιστον το 20% του ΕΚΤ σε κάθε κράτος μέλος με σκοπό την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας.

Καταληκτικά, μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι το ΠΚΕ δεν είναι ένα μεμονωμένο πλαίσιο πολιτικής, αλλά συνδέεται και αλληλοενισχύεται από πολυάριθμες πολιτικές της ΕΕ.

1.5 Οι βασικοί άξονες του πακέτου κοινωνικής επένδυσης

1.5.1 Η προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα

Τη δεκαετία του '90, πρώτος ο ΟΟΣΑ αναγνώρισε τη σπουδαιότητά και την υψηλή προτεραιότητα που έπρεπε να δοθεί, στο επίπεδο της διεύρυνσης των πολιτικών φροντίδας, αγωγής και εκπαίδευσης της πρώιμης παιδικής ηλικίας. Μάλιστα, το Μάρτιο του 1998 διεξήγαγε μια έρευνα με τίτλο *Thematic Review of Early Childhood Education and Care (ECEC) Policy*, που τα αποτελέσματα της έρευνας αποτυπώθηκαν σε δύο εκθέσεις που φέρουν τους τίτλους *Starting Strong: Early Childhood Education and Care (OECD, 2001)* και *Starting Strong II (OECD 2006)*.

²³ Ανακοίνωση της Επιτροπής - Στοχεύοντας σε μια ανάκαμψη με άφθονες θέσεις απασχόλησης, COM (2012) 173 της 18ης Απριλίου 2012.

²⁴ Λευκή βίβλος της Επιτροπής «Ατζέντα για επαρκείς, ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις», COM(2012) 55 της 16ης Φεβρουαρίου 2012

²⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ωθώντας τη νεολαία προς την απασχόληση», COM(2012) 727, της 5^{ης} Δεκεμβρίου 2012.

Με βάση τις εκθέσεις του ΟΟΣΑ τα οφέλη που προβάλλονται από την επένδυση στην Προσχολική Εκπαίδευση και Φροντίδα (ΠΕΦ) μπορούν να συνοψιστούν στα εξής: αναπτυξιακά πλεονεκτήματα και εκπαιδευτικά αποτελέσματα για τα παιδιά, αύξηση της παραγωγικότητας και των φορολογικών εσόδων (με τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας), διευρυμένη και πιο ευέλικτη αγορά εργασίας, κοινωνική συνοχή, και ανάπτυξη του κοινοτικού πνεύματος.

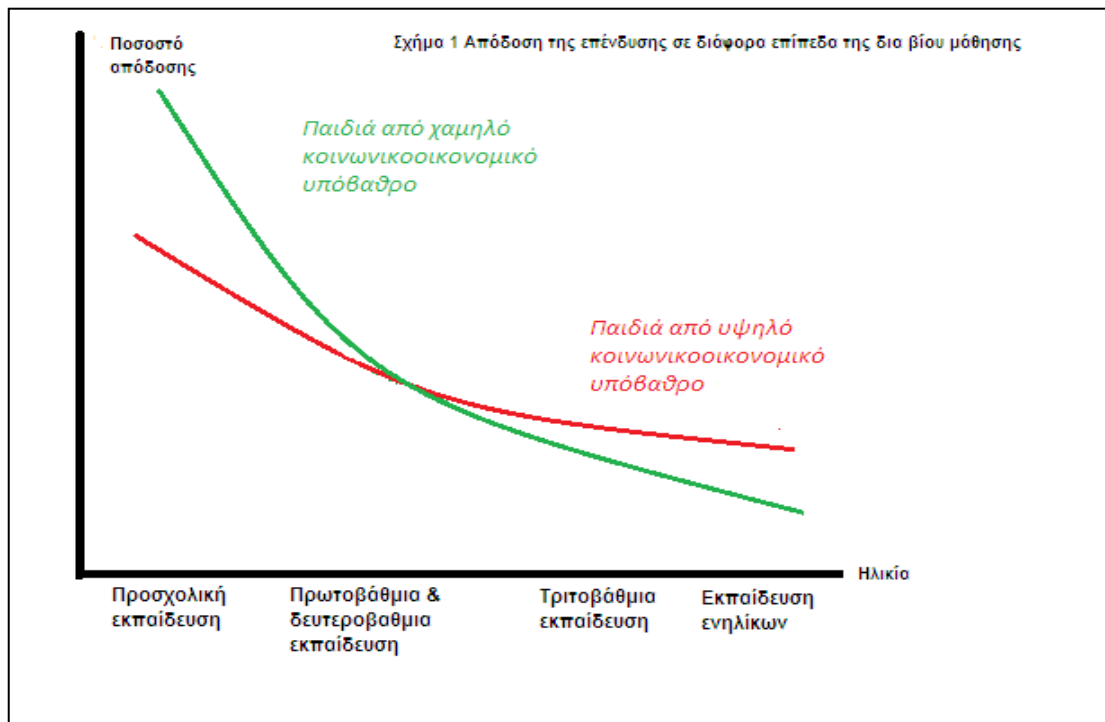
Η ίδια προσέγγιση έχει διατυπωθεί με σαφήνεια σε πολλά κείμενα της ΕΕ και για διάφορες περιπτώσεις, «η διαθεσιμότητα οικονομικά προσιτών και καλής ποιότητας υπηρεσιών φροντίδας νηπίων ηλικίας από 0 ετών έως την ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης αποτελεί προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης»²⁶. Η επιδίωξη αυτή, βρίσκει ερείσματα σε διεθνείς έρευνες, σύμφωνα με τις οποίες η φτώχεια και η οικογενειακή δυσλειτουργία έχουν ισχυρότατο συσχετισμό με τα χαμηλά εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Ειδικότερα, αναφέρουν ότι υφίστανται ήδη μεγάλες διαφορές στην γνωσιακή, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη μεταξύ παιδιών προερχόμενων από πλούσιο και φτωχό υπόβαθρο στην ηλικία των 3 ετών και, αν δεν αντιμετωπιστεί επί τούτου, το εν λόγω χάσμα τείνει να διευρυνθεί μέχρι την ηλικία των 5 ετών. (Andersen ,2006, Feinstein,2003, S.W Barnett,2004, Ferrera, 2010).

Με άλλα λόγια, η έλλειψη επενδύσεων στον τομέα της μάθησης σε μικρή ηλικία συνεπάγεται σημαντικά υψηλότερες διορθωτικές δαπάνες σε μεταγενέστερα στάδια της ζωής, κάτι που είναι λιγότερο αποδοτικό²⁷ από οικονομική πλευρά και μπορεί να συνδεθεί με αυξημένες δαπάνες προς τις πολιτικές για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, την υγεία, την ανεργία και άλλες κοινωνικές πολιτικές (Palier 2014, Andersen, 2002).

²⁶ ΕΕ, 2013, «Στόχοι της Βαρκελώνης: Η ανάπτυξη των υπηρεσιών φροντίδας παιδιών νηπιακής ηλικίας στην Ευρώπη για μία διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», σελ.3.

²⁷ Η αποδοτικότητα αφορά τη σχέση μεταξύ εισροών και εκροών σε μια διαδικασία. Τα συστήματα είναι αποδοτικά όταν οι εισροές παράγουν τις μέγιστες εκροές. Η αποδοτικότητα σε σχέση με την ευρύτερη κοινωνία και την οικονομία υπολογίζεται με βάση το ιδιωτικό και το κοινωνικό όφελος που αναμένεται να προκύψει.

ΣΧΗΜΑ 1 Απόδοση της επένδυσης σε διάφορα επίπεδα της δια βίου μάθησης

Πηγή : COM (2006) 481²⁸, σ.4

Το μοναδιαίο κόστος ανά παιδί στην ΠΕΦ δύναται να είναι τουλάχιστο το ίδιο υψηλό, όπως στο σχολείο, ειδικά αν οι υπηρεσίες είναι υψηλής ποιότητας, αλλά η έρευνες δείχνουν ότι η ΠΕΦ υψηλής ποιότητας δύναται να βελτιώσει το λόγο κόστους/οφέλους (Carneiro & Heckman, 2003, E. Andersen, 2008). Με άλλα λόγια, η υψηλότερη επένδυση στην προσχολική εκπαίδευση αναπτύσσει μαθησιακές δεξιότητες που βοηθά στην εξοικονόμηση χρημάτων αργότερα.

Πέρα, όμως από το οικονομικό όφελος έχει υπολογιστεί ότι οι επενδύσεις στην πρώιμη παιδική ηλικία προσφέρουν και κοινωνική απόδοση, εξαιρετικά υψηλή. Η μείωση των ανισοτήτων σε αυτό το στάδιο μπορεί να είναι οικονομικά αποδοτική, χωρίς να υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ δικαιοσύνης και αποτελεσματικότητας (Andersen, 2009, Stiglitz, 2012). Για παράδειγμα, οι σκανδιναβικές χώρες έχουν αποτελεσματικά συστήματα κοινωνικής προστασίας, επιτυγχάνοντας την συνύπαρξη κοινωνικής συνοχής και οικονομικής

²⁸COM(2006) 481 τελικό, Βρυξέλλες, 8.9.2006, Ανακοίνωση της Επιτροπής Προς το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο, «Αποδοτικότητα και ισότητα στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης» (SEC(2006) 1096).

ανταγωνιστικότητας (Jenson, 2010, Kvist, Fritzel, Hvinden, & Kangas, 2012., Morelet al, 2012).

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η προσχολική φροντίδα και εκπαίδευση, δεν περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στην αύξηση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων, αλλά βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση, με την παροχή υπηρεσιών βρεφονηπιακής μέριμνας που συμβάλλοντας καθοριστικό στη συμφιλίωσης του οικογενειακού και επαγγελματικού βίου. Ήδη από το 2002, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης έθεσε συγκεκριμένους στόχους, ζητώντας από τα κράτη μέλη να *«εξαιλείψουν τα αντικίνητρα στη συμμετοχή των γυναικών στην εργασία και να επιδιώξουν, λαμβάνοντας υπόψη τη ζήτηση δυνατοτήτων βρεφονηπιακής μέριμνας και τα εθνικά συστήματα παροχής, έως το 2010, την παροχή βρεφονηπιακής φροντίδας για το 90% τουλάχιστον των παιδιών μεταξύ της ηλικίας των τριών ετών και της ηλικίας της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης και για το 33 % τουλάχιστον των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών»*.

Η συμφιλίωση επαγγελματικής-οικογενειακής/προσωπικής ζωής αποτέλεσε και αποτελεί ένα από τα κεντρικά πεδία δράσης για την εφαρμογή πολιτικών προώθησης της ισότητας των φύλων που αγγίζει και τις υπηρεσίες προσχολικής φροντίδας και εκπαίδευσης. Ήδη από το 2001, η Επιτροπή σε ανακοίνωση της με τίτλο *«Προς Μια Κοινωνική Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων»* (2001-2005) , αναφέρει την *«εξεύρεση τρόπων και μέσων ευκολότερου συνδυασμού του οικογενειακού και του επαγγελματικού βίου»* ως στόχο εντασσόμενο στον τρίτο τομέα παρέμβασης, την *«προώθηση ισότιμης πρόσβασης και πλήρους απολαβής των κοινωνικών δικαιωμάτων για τις γυναίκες και τους άνδρες»* (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2001, σ. 3)²⁹,

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα όρισε με τη σειρά του, ποσοτικούς στόχους για την ίση συμμετοχή ανδρών και γυναικών στην οικονομική ζωή, όπως αυτόν που αφορά την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών από το 51% που ήταν το 2000 σε 60% έως το 2010³⁰. Η προτεραιότητα αυτή συμπεριλήφθηκε και στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

²⁹ European Foundation for the Improvement in Living and Working Conditions, 2006)

³⁰Ο κατά φύλο επαγγελματικός διαχωρισμός της απασχόλησης απορρέει από τις διαδικασίες κοινωνικοποίησης των φύλων, τους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, ως προς την αμειβόμενη εργασία, (κατά φύλο διαίρεση της οικιακής εργασίας ή κοινωνικό κράτος που στηρίζεται στο οικογενειακό πρότυπο του άνδρα κουβαλητή και της εξαρτημένης συζύγου) και από τις διακρίσεις φύλου στην αγορά εργασίας (Gasouka, 2007). Για παράδειγμα, υπάρχει ο κάθετος διαχωρισμός, που

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η έλλειψη επαρκών υπηρεσιών φροντίδας για τα εξαρτώμενα μέλη των νοικοκυριών παραμένει ένα σοβαρό εμπόδιο, όχι μόνο σε σχέση με την συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, αλλά και σε σχέση με τη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων των παιδιών και κατ' επέκταση τη μείωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Δυστυχώς, όμως δεν υπάρχουν πολλά παραδείγματα επιτυχημένων προγραμμάτων προσχολικής φροντίδας και εκπαίδευσης, αυτά που ξεχωρίζουν είναι της γερμανικής πόλης Monheim, το Maison Relais του Λουξεμβούργου, το πρόγραμμα Sure Start του Ηνωμένου Βασιλείου και το Educa3 της Ισπανίας. Τα προγράμματα αυτά στηρίζονται οικονομικά από τους προϋπολογισμούς της τοπικής κοινότητας, γι' αυτό και επηρεάστηκαν σημαντικά από την οικονομική κρίση. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα Sure Start μείωσε τις δαπάνες του μεταξύ 2009 -2010 και 2012 – 2013 κατά 32%.

1.5.2 Η ενεργητική ένταξη στην αγορά εργασίας

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 η σοσιαλδημοκρατική αντίληψη, με κύριο ιδεολογικό εκπρόσωπο τον εκφραστή του τρίτου δρόμου (third way) τον καθηγητή Anthony Giddens (1998) εισηγείτο την ανάπτυξη ενός ενεργούς και δυναμικού κράτους πρόνοιας. Ενός κράτους, που προάγει την κοινωνική ένταξη (inclusive society) με στόχο να μη διευρυνθεί το χάσμα μεταξύ εκείνων που διαθέτουν τις νέες γνώσεις, και εκείνων που αποκλείονται από αυτές, αμβλύνοντας με αυτό τον τρόπο τον κίνδυνο επιδείνωσης των κοινωνικών ελλειμμάτων.

Οι γενικότερες προσεγγίσεις ενεργητικής ένταξης που μπορούμε να διακρίνουμε είναι τρεις: Η πρώτη προωθεί τις επικεντρωμένες επιδοτήσεις της απασχόλησης, που συνοδεύεται από προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η δεύτερη προσέγγιση, δίνει έμφαση στη μεταβολή των κινήτρων προς εργασία μέσω επιδομάτων που προϋποθέτουν την ανάληψη εργασίας. Η τρίτη προσέγγιση επενδύει έντονα στην ευρεία επανένταξη, και αποσκοπεί στην πρόληψη του μακροχρόνιου αποκλεισμού (E. Andersen, 2002, Bonoli, 2014). Η ανάλυση που ακολουθεί θα επικεντρωθεί στον άξονα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτιση, καθώς οι

ελαχιστοποιεί τις πιθανότητες των γυναικών να καταλάβουν υψηλά ιστάμενες θέσεις εργασίας, ο οριζόντιος διαχωρισμός στους τομείς.

προοπτικές απασχόλησης και σταδιοδρομίας ενός ατόμου εξαρτώνται όλο ένα και περισσότερο από τις γνωστικές του ικανότητες.

Πράγματι, στο πλαίσιο της ΕΕ, ενισχύθηκε σημαντικά ο στόχος της εκπαίδευσης και κατάρτισης ήδη από το Πρόγραμμα εργασίας «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» που ξεκίνησε το 2001 (European Council 2001, 2002). Το πρόγραμμα αναπτύχθηκε επιχειρησιακά (European Commission, 2003) και ανατροφοδοτήθηκε στο πλαίσιο της εξέλιξης της ίδιας της Στρατηγικής της Λισαβόνας (European Council, 2004, 2007). Το πρόγραμμα ξεκίνησε και αναπτύχθηκε με βάση τρεις στρατηγικούς στόχους και 13 ειδικούς στόχους. Οι στρατηγικοί στόχοι είναι οι εξής: 1) βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην ΕΕ, 2) διευκόλυνση της πρόσβασης στα συστήματα της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, 3) άνοιγμα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στον ευρύτερο κόσμο (European Council, 2002).

Η «Ευρώπη 2020» με τη σειρά της, υπερτονίζει την ανάγκη ενίσχυσης της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (EEK) και σκιαγραφεί το δυναμικό της όσον αφορά τις εμβληματικές πρωτοβουλίες «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας» και «Νεολαία σε κίνηση», συμπεριλαμβανομένου του πλαισίου για την απασχόληση των νέων που περιλαμβάνεται στην εν λόγω στρατηγική. Ωστόσο, τα ευρωπαϊκά συστήματα εξακολουθούν να υπολείπονται όσον αφορά την εξασφάλιση των κατάλληλων δεξιοτήτων για την απασχολησιμότητα³¹, ενώ δεν συνεργάζονται επαρκώς με τις επιχειρήσεις ή τους εργοδότες προκειμένου να φέρουν τη μαθησιακή εμπειρία πιο κοντά στην πραγματικότητα του εργασιακού περιβάλλοντος³².

Στη στρατηγική κοινωνικής επένδυσης η ΕΕΚ έχει ένα διττό ρόλο: ένα εργαλείο που συμβάλει στην κάλυψη των άμεσων και των μελλοντικών αναγκών της Ευρώπης για δεξιότητες, ενώ, παράλληλα, μειώνει τον κοινωνικό αντίκτυπο της κρίσης και διευκολύνει την ανάκαμψη από αυτή. Η ανάγκη για καλύτερη ανάπτυξη δεξιοτήτων στην Ευρώπη³³ καθίσταται ακόμα πιο επιτακτική εξαιτίας του παγκόσμιου ανταγωνισμού για προσέλκυση ταλέντων και της ταχείας ανάπτυξης των συστημάτων

³¹Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM(2012) 669 final Στρασβούργο, 20.11.2012, «Ανασχεδιασμός της εκπαίδευσης: επενδύοντας στις δεξιότητες για καλύτερα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα»

³²Επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη βιομηχανική πολιτική, COM(2012) 582.

³³ Ο όρος «δεξιότητα» περιλαμβάνει τη γνώση, τις δεξιότητες και τις ειδικότητες όπως καθορίζονται στο ευρωπαϊκό πλαίσιο προσόντων

εκπαίδευσης και κατάρτισης σε αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα, η Βραζιλία ή η Ινδία.

Οι προβλέψεις των μελλοντικών αναγκών όσον αφορά τις δεξιότητες δείχνουν ότι θα υπάρξει μεγαλύτερη ζήτηση για επαγγελματικά προσόντα μέσου και υψηλού επιπέδου μέχρι το 2020³⁴. Μερικές ευρωπαϊκές χώρες έχουν ήδη θεσπίσει συστήματα ΕΕΚ παγκόσμιου κύρους (Γερμανία, Αυστρία, Δανία, Κάτω Χώρες), με ενσωματωμένους μηχανισμούς προσαρμογής τις τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες για δεξιότητες, ώστε η κατάρτιση να βασίζεται περισσότερο στη ζήτηση. Τα κράτη αυτά αναφέρουν λιγότερα προβλήματα αναντιστοιχίας δεξιοτήτων και εμφανίζουν καλύτερα ποσοστά απασχόλησης των νέων, ενώ η εκπαίδευση ΕΕΚ στα ίδια κράτη χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη διττών συστημάτων τα οποία έχουν υψηλό ποσοστό μάθησης με βάση την εργασία. Πολλά άλλα κράτη, συνήθως στη Νότια Ευρώπη, υστερούν όσον αφορά τη συμμετοχή, την ποιότητα, τα αποτελέσματα και την ελκυστικότητα.

Αν και έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση κατά την τελευταία πενταετία, 73 εκατομμύρια ενήλικες έχουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, σχεδόν το 20% των 15χρονων εφήβων δεν διαθέτουν επαρκείς δεξιότητες ανάγνωσης, και η συμμετοχή στη διά βίου μάθηση ανέρχεται μόλις σε 8,9%. Μέχρι το 2020, θα απαιτείται υψηλότερο επίπεδο δεξιοτήτων για 20% περισσότερες θέσεις εργασίας. Η επένδυση στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για την ανάπτυξη δεξιοτήτων έχει ζωτική σημασία για την τόνωση της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας. Μακροπρόθεσμα, οι δεξιότητες μπορούν να αποτελέσουν μοχλό για την καινοτομία και την ανάπτυξη, να μετακινήσουν την παραγωγή προς τα επάνω στην αλυσίδα αξίας, να ενθαρρύνουν τη συγκέντρωση δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου στην ΕΕ και να διαμορφώσουν τη μελλοντική αγορά εργασίας

³⁴ Σύμφωνα με την πρόβλεψη των μελλοντικών αναγκών δεξιοτήτων μέχρι το 2020 που πραγματοποιήθηκαν από το Cedefop, τον Φεβρουάριο του 2010 θα υπάρξουν 15,6 εκατ. νέες θέσεις στην ΕΕ για τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 3,7 εκατ. νέες θέσεις για τους αποφοίτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αντίθετα, θα υπάρξει μείωση 12 εκατ. θέσεων εργασίας για τα άτομα χωρίς ή με χαμηλά προσόντα

Δράσεις για τη βελτίωση της προσφοράς δεξιοτήτων και την προώθηση της εκπαίδευσης των ενηλίκων λαμβάνουν χώρα σε αρκετά κράτη μέλη³⁵. Στη Δανία, στο πλαίσιο ευρείας πολιτικής συμφωνίας για μια δέσμη «ανάπτυξης», πρωτοβουλίες που απορρέουν από τριμερή συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης και των κοινωνικών εταίρων υποστηρίζεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων των ανειδίκευτων και επιτρέπεται στους πιο εξειδικευμένους εργαζομένους να λάβουν κατάρτιση σε τριτοβάθμιο επίπεδο. Η εν λόγω συμφωνία θα ωφελήσει επιπλέον 160.000 άτομα κατά την περίοδο 2014-2020

Στην Κύπρο, τα δημόσια πανεπιστήμια έχουν καταλήξει σε συμφωνία για τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής και του εύρους των προγραμμάτων που προσφέρονται μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Το νέο σύγχρονο πρόγραμμα μαθητείας περιλαμβάνει δύο επίπεδα: προπαρασκευαστική μαθητεία (για νέους που δεν έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση) και βασική μαθητεία (μέσω της οποίας χορηγείται δίπλωμα «ειδικευμένου τεχνίτη»).

Στη Γαλλία, έχει τεθεί σε ισχύ νόμος για τη μεταρρύθμιση του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης, την καθιέρωση προσωπικού λογαριασμού κατάρτισης και την αλλαγή της χρηματοδότησης του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης, ώστε να είναι εφικτή μεγαλύτερη επάρκεια και πρόσβαση των εργαζομένων και των ατόμων που αναζητούν εργασία στην επαγγελματική κατάρτιση.

Στην Ιρλανδία, η εκστρατεία «Skills to Work» (Δεξιότητες για την εργασία) παρέχει στα άτομα που αναζητούν εργασία πληροφορίες σχετικά με τις διαθέσιμες επιλογές εκπαίδευσης, επανεκπαίδευσης ή εργασιακής εμπειρίας σε τομείς νέων και αναδυόμενων ευκαιριών απασχόλησης. Στη Λετονία, ένα νέο πρόγραμμα θερινής απασχόλησης σπουδαστών με μηνιαία αμειβόμενη εργασία σε επιχειρήσεις και αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης για μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προβλέπει αρχική εργασιακή εμπειρία και εισαγωγή σε ένα φάσμα δεξιοτήτων που απαιτούνται για την απασχόληση.

³⁵Για πληρέστερη επισκόπηση των εξελίξεων που καλύπτουν τις κατευθυντήριες γραμμές 8 και 9, βλ. Έκθεση για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, 2014.

1.5.3 Η ενεργός γήρανση

Παρόλο που η μακροζωία αποτελεί σημαντικό επίτευγμα των ευρωπαϊκών κοινωνιών, η γήρανση του πληθυσμού αποτελεί, επίσης σημαντική πρόκληση για τις οικονομίες τους και τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας. Η μεταβατική δημογραφική περίοδος θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ.

Πίνακας 1 Ποσοστό γονιμότητας, αριθμός παιδιών ανά γυναίκα 2000 -2013

	2000	2007	2013
EU 28	:	1,56	1,55
Βέλγιο	1,67	1,82	1,75
Βουλγαρία	1,26	1,49	1,48
Δ. Τσεχίας	1,15	1,45	1,46
Δανία	1,77	1,84	1,67
Γερμανία	1,38	1,37	1,4
Εσθονία	1,36	1,69	1,52
Ιρλανδία	1,89	2,01	1,96
Ελλάδα	1,27	1,38	1,3
Ισπανία	1,23	1,38	1,27
Γαλλία	1,89	1,98	1,99
Κροατία	:	1,48	1,46
Ιταλία	1,26	1,4	1,39
Κύπρος	1,64	1,44	1,3
Λετονία	1,25	1,54	1,52
Λιθουανία	1,39	1,36	1,59
Λουξεμβούργο	1,76	1,61	1,55
Ουγγαρία	1,32	1,32	1,35
Μάλτα	1,7	1,35	1,38
Ολλανδία	1,72	1,72	1,68
Αυστρία	1,36	1,38	1,44
Πολωνία	1,37	1,31	1,29
Πορτογαλία	1,55	1,35	1,21
Ρουμανία	1,31	1,45	1,41
Σλοβενία	1,26	1,38	1,55
Σλοβακία	1,3	1,27	1,34
Φιλανδία	1,73	1,83	1,75
Σουηδία	1,54	1,88	1,89
Ην. Βασίλειο	1,64	1,86	1,83

Eurostat, 2014

Η γήρανση, η αύξηση του ποσοστού εξάρτησης και η μείωση του παραγωγικού πληθυσμού απειλούν την επάρκεια και βιωσιμότητα των δημόσιων προϋπολογισμών στις κοινωνικές πολιτικές³⁶. Η οικονομική κρίση αύξησε την ανεργία, μείωσε τα φορολογικά έσοδα και οδήγησε σε αύξηση του αριθμού των ατόμων που χρειάζονται παροχές, γεγονός που απείλησε περαιτέρω τη βιωσιμότητα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας.

Πίνακας 2 Μέσος όρος ηλικίας συνταξιοδότησης το 2012

	2012		2012
EU 28	59,1	Λιθουανία	59,5
Βέλγιο	60,8	Λουξεμβούργο	58,9
Βουλγαρία	57,5	Ουγγαρία	58,5
Δ. Τσεχίας	58,9	Μάλτα	59,1
Δανία	62,0	Ολλανδία	62,7
Γερμανία	61,1	Αυστρία	58,5
Εσθονία	59,5	Πολωνία	57,0
Ιρλανδία	60,9	Πορτογαλία	59,9
Ελλάδα	57,8	Ρουμανία	56,9
Ισπανία	61,8	Σλοβενία	56,6
Γαλλία	58,9	Σλοβακία	57,4
Κροατία	57,7	Φιλανδία	61,4
Ιταλία	58,0	Σουηδία	63,6
Κύπρος	61,5	Ην. Βασίλειο	58,3
Λετονία	59,5		

Eurostat , 2013

Βέβαια, η πολιτική για τη τρίτη ηλικία, παραμένει στην αρμοδιότητα των ΚΜ. Αξίζει όμως να μνημονεύσουμε μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των ΚΜ που συνηγορούν υπέρ της μεγαλύτερης παραμονής των ατόμων στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί στο πλαίσιο της επίτευξης των εμβληματικών πρωτοβουλιών της «Ευρώπης 2020»: «ένωση καινοτομίας», «ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη», «νέες δεξιότητες για νέες θέσεις εργασίας» και

³⁶Για λεπτομερή αξιολόγηση των δημοσιονομικών επιπτώσεων της δημογραφικής γήρανσης, παρακαλείσθε να ανατρέξετε στην έκθεση για τη γήρανση του 2012 – στη διεύθυνση http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-2_en.pdf

«ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού» να ανοίξει ζητήματα που άπτονται πολιτικών ενεργούς γήρανσης.

Πίνακας 3 Συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις 2008 -2012³⁷

Βέλγιο: Η ελάχιστη ηλικία πρόωρης συνταξιοδότησης αυξήθηκε από το 60 ^ο έτος στο 62 ^ο
Βουλγαρία: Αύξηση του ορίου ηλικίας για πλήρη σύνταξη στο 65 ^ο έτος (2017) για τους άνδρες και στο 63 ^ο έτος (2016) για τις γυναίκες.
Δ. Τσεχία: Σταδιακή αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης στο 65 ^ο έτος
Δανία: Αύξησης της ηλικίας συνταξιοδότησης από το 65 ^ο έτος στο 67 ^ο έτος το 2020 .
Γερμανία: Σταδιακή αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης από το 65 ^ο στο 67ο έτος έως το 2031
Εσθονία: Αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης στο 65 ^ο έτος έως το 2026
Ιρλανδία: Κατώτατη σύνταξη γήρατος από το 65 ^ο στο 68 ^ο έτος έως το 2028
Ελλάδα: Ηλικία συνταξιοδότησης στο 67 ^ο έτος για τους άνδρες και για τις γυναίκες. Μετά από 40 έτη εργασιακού βίου, η ηλικία συνταξιοδότησης αυξάνεται στο 62 ^ο έτος.
Ισπανία: Σταδιακή αύξηση από το 65 ^ο στο 67 ^ο έτος έως το 2020 . Ελάχιστη και πρόωρη συνταξιοδότηση από το 61 ^ο στο 63ο έτος.
Γαλλία : Αύξηση της ηλικίας για πλήρη σύνταξη 65-67 χρόνια έως 2022 αύξηση της ελάχιστης ηλικίας συνταξιοδότησης από το 60ο στο 62 ^ο έτος έως το 2017
Ιταλία: Αύξηση της υποχρεωτικής ηλικίας συνταξιοδότησης για τις γυναίκες στο δημόσιο τομέα στο 65 ^ο έτος το 2012
Κύπρος: Αυστηρότερες προϋποθέσεις για την πρόωρη συνταξιοδότηση και αύξηση του χρόνου εισφορών
Λετονία: Αύξηση από το 62 ^ο στο 65 ^ο έτος έως το 2021
Λουξεμβούργο: Δεν έχει αλλάξει η ηλικία συνταξιοδότησης παραμένει στο 65ο έτος
Ουγγαρία: Σταδιακή εξάλειψη των συστημάτων πρόωρης συνταξιοδότησης αρχή γενομένης από το 2012
Μάλτα: Σταδιακή αύξηση ηλικίας συνταξιοδότησης από το 62 ^ο έτος το 2014 65 ^ο έτος το 2016
Ολλανδία: Αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης από το 65 ^ο στο 66 ^ο έτος το 2020 και διασύνδεση με το προσδοκώμενο ζωής.
Αυστρία: Ο πλήρης εργασιακός βίος αυξήθηκε από το 37.5 ^ο έτος στο 40 ^ο
Πολωνία: Σταδιακή αύξηση στο 67 ^ο έτος για τους άνδρες έως το 2020 και για τις γυναίκες έως το 2040
Ρουμανία: Αύξηση έως 65 ετών (άνδρες) και 63 ετών (γυναίκες)
Φινλανδία: Ηλικία για σύνταξη μερικής απασχόλησης αυξήθηκε από το 58 ^ο στο 60 ^ο

³⁷ Τα συγκεντρωτικά στοιχεία που καταγράφονται στον πίνακα, αποτυπώνονται σε άρθρο του John Kvist (2013), όσον αφορά την Ελλάδα υπάρχει ενημέρωση των στοιχείων με βάση τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στο ασφαλιστικό το τελευταίο χρόνο.

Ειδικότερα, η Επιτροπή όρισε το 2012 ως το Ευρωπαϊκό Έτος για την ενεργό γήρανση, υπογραμμίζοντας ότι η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών θα διαφυλαχθεί, ειδικότερα, αν εξασφαλιστεί ότι όσοι γεννήθηκαν κατά την περίοδο της μεταπολεμικής δημογραφικής έκρηξης θα παραμείνουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην αγορά εργασίας και ότι θα συνεχίσουν να είναι υγιείς, δραστήριοι και αυτόνομοι όσο το δυνατόν περισσότερο. Το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε την απόφαση για το Ευρωπαϊκό Έτος τον Σεπτέμβριο του 2012, προσθέτοντας στον τίτλο της, τη φράση «αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών» (European Commission, COM(2010), 462).

Επίσης, η ενεργός γήρανση αποτελεί ένα σημαντικό τομέα κοινωνικών επενδύσεων, όπως έχει αναφερθεί στην ανακοίνωση της Επιτροπής «Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή» (European Commission, COM(83), 2013, και υποστηρίζεται από τις επενδυτικές προτεραιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) για την περίοδο προγραμματισμού 2014-2020. Στο πλαίσιο του ΕΚΤ ένα φάσμα διαφορετικών προγραμμάτων και χρηματοδοτικών μέσων της ΕΕ, συνιστούν τη διαθέσιμη χρηματοδότηση για την προώθηση της ενεργούς γήρανσης.

Η πραγμάτωση της διά βίου μάθησης θα καταστήσει την ενεργό γήρανση δυνατή μέσω της ανάπτυξης και διατήρησης των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων που χρειάζονται οι άνθρωποι για να εργαστούν και να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία. Η ΕΕ, ωστόσο, υποστηρίζει τη συμβολή που μπορεί να συνεπάγεται η εκπαίδευση στην εκπλήρωση των συνολικών οικονομικών και κοινωνικών στόχων της ΕΕ στο πλαίσιο μιας γηράσκουσας κοινωνίας. Το πρόγραμμα εκπαίδευση και κατάρτιση 2020 παρέχει το στρατηγικό πλαίσιο γι' αυτή την ευρωπαϊκή συνεργασία.

Στη Διακήρυξη της Bruges, γίνεται ειδική μνεία στη σημασία του εκσυγχρονισμού των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των ηλικιωμένων εργαζόμενων. Επίσης, το ευρωπαϊκό θεματολόγιο για την εκπαίδευση των ενηλίκων δίνει έμφαση στην πρόβλεψη κατάλληλα δομημένης διδασκαλίας για ηλικιωμένους για την προώθηση της ενεργού, αυτόνομης και υγιούς γήρανσης.

Το πρόγραμμα διά βίου μάθησης (ΠΔΜ) της ΕΕ διευκολύνει τόσο την ενεργό γήρανση, όσον αφορά την απασχόληση μέσω πρωτοβουλιών επαγγελματικής κατάρτισης, καθώς και την ενεργό γήρανση στην κοινότητα και το σπίτι μέσω της ανάπτυξης των ατομικών δεξιοτήτων. Με προϋπολογισμό που αγγίζει τα 7 δισ. ευρώ για την περίοδο 2007-2013, το ΠΔΜ στηρίζει τις ευκαιρίες μάθησης για τους

ανθρώπους σε όλα τα στάδια της ζωής τους, μέσω ανταλλαγών, επιμορφωτικών επισκέψεων και δραστηριοτήτων δικτύωσης.

Το πρόγραμμα Grundtvig και Leonardo daVinci αποτελεί ένα ειδικό σκέλος του ΠΔΜ που στηρίζει τη μάθηση για όλους τους ενήλικες. Ένας από τους στόχους είναι η προώθηση της προσωπικής ανάπτυξης, της ανεξαρτησίας και της συμβολής των ανθρώπων στην κοινωνία όσο μεγαλώνουν. Μια ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία του προγράμματος Grundtvig είναι ότι συμβάλλει άμεσα στην προώθηση της ενεργού γήρανσης με το πρόγραμμα εθελοντισμού ηλικιωμένων. Προάγει, έτσι τη συμβολή των ηλικιωμένων ως εθελοντών σε άλλες χώρες και ενισχύει με αυτόν τον τρόπο την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών (European Union, 2012).

1.6 Συμπεράσματα

Η κρίση του 2008 είχε μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Η ΕΕ σε απάντηση αυτής την νέας πρόκλησης, υιοθέτησε το ΠΚΕ με το οποίο καλεί τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στην κοινωνική επένδυση. Η κοινωνική επένδυση ως παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης, οικονομικής ανταγωνιστικότητας και κοινωνικής ένταξης, διαφαίνεται στο σύνολό των πολιτών της ΕΕ, οι οποίες επικεντρώνονται στην παράμετρο της εργασιακής (επαν -) ένταξης ή της (επαν-) ένταξης δια της εργασίας.

Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της μεταστροφής είναι μια πιο εξατομικευμένη προσέγγιση των όποιων προβλημάτων, καθώς και μια μεταβίβαση της ευθύνης από το κράτος στο άτομο. Στο πλαίσιο αυτό, το νέο μοντέλο που προάγεται είναι αυτό που επικεντρώνεται στην ενεργοποίηση του ατόμου. Η Ενεργοποίηση διατρέχει όλα τα στάδια του κύκλου ζωής, από το πρώιμο ηλικιακό στάδιο (0 – 3 ετών) έως τη τρίτη ηλικία.

Στο πλαίσιο της διερεύνησης τω τριών αξόνων : προσχολική φροντίδα και εκπαίδευση, εκπαίδευση και κατάρτιση, ενεργός γήρανση, διαφάνηκε η αλληλεξάρτηση τους και η θεωρητική δυναμική τους στο επίπεδο του να δώσουν απαντήσεις στις σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες κοινωνίες. Στη συνέχεια της ανάλυσης μας θα διερευνήσουμε την ένταση αυτής της δυναμικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Οι εφαρμοζόμενες πρακτικές κοινωνικής επένδυσης στην ΕΕ

1.1 Εισαγωγή

Στην ανάλυση που ακολουθεί θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε την πρόοδο που έχει συντελεστεί, σε ότι αφορά την υιοθέτηση πολιτικών κοινωνικής επένδυσης. Η ανάλυση μας βασίζεται στην ετήσια έκθεση κοινωνικής επένδυσης των ΚΜ (European Commission, 2015). Στόχος μας είναι να επισημάνουμε τις κύριες στρατηγικές κατευθύνσεις στο πλαίσιο του πακέτου κοινωνικής επένδυσης, καθώς και την πρόοδο που έχει συντελεστεί σε κάθε ΚΜ.

1.2 Οι πρακτικές κοινωνικής επένδυσης των ΚΜ

Με βάση την ετήσια έκθεση κοινωνικής επένδυσης των ΚΜ μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βασικές συστάδες χωρών. Η πρώτη συστάδα περιλαμβάνει χώρες με καθιερωμένη στρατηγική κοινωνικών επενδύσεων. Η δεύτερη συστάδα περιλαμβάνει χώρες που υπάρχουν πολιτικές κοινωνικής επένδυσης αλλά στερούνται μιας συνολικής προσέγγισης κοινωνικών επενδύσεων. Ενώ, η τρίτη συστάδα περιλαμβάνει τις χώρες εκείνους όπου η προσέγγιση κοινωνικών επενδύσεων που δεν έχει μέχρι στιγμής διεισδύσει σημαντικά στη διαδικασία χάραξης πολιτικής.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	
1^η Συστάδα	
Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Κάτω Χώρες, Σλοβενία, Σουηδία, Φιλανδία	<i>Ολοκληρωμένη εφαρμογή πολιτικών κοινωνικών επενδύσεων</i>
2^η Συστάδα	
Κύπρος, Ισπανία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πολωνία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο	<i>Αποσπασματική εφαρμογή πολιτικών κοινωνικών επενδύσεων</i>
3^η Συστάδα	
Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Ελλάδα, Κροατία, Ιταλία, Λιθουανία, Λετονία, Ρουμανία, Σλοβακία	<i>Σχετικά ανύπαρκτη πολιτική κοινωνικών επενδύσεων</i>

Η πρώτη συστάδα απαρτίζεται από δέκα ευρωπαϊκά κράτη (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Κάτω Χώρες, Σλοβενία, Σουηδία, Φινλανδία,) διατηρεί μια ιστορικά καθιερωμένη στρατηγική κοινωνικών επενδύσεων χωρίς ωστόσο στις εθνικές τους πολιτικές να γίνεται ρητή αναφορά στον όρο «κοινωνική επένδυση». Για παράδειγμα:

- στο Βέλγιο, η επισκόπηση των στατιστικών δεικτών δείχνει ότι η χώρα έχει σχετικά καλές επιδόσεις όσον αφορά την κοινωνική επένδυση. Ωστόσο, σε ορισμένες υπηρεσίες υπάρχουν σημαντικές ανισότητες μεταξύ των διάφορων περιφερειών, όπως η Πρόωρη Προσχολική εκπαίδευση και Φροντίδα
- στη Γερμανία, η προσέγγιση των κοινωνικών επενδύσεων ταυτίζεται με μια αλλαγή παραδείγματος, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή στις πολιτικές για την αγορά εργασίας, ξεκινώντας με τις λεγόμενες μεταρρυθμίσεις Hartz μεταξύ του 2003 και του 2005 και σε μια παραδειγματική στροφή στην οικογενειακή πολιτική κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας.
- στη Δανία, υπάρχει εδώ και πολλά χρόνια μια εκτεταμένη προσέγγιση για την κοινωνική επένδυση, χωρίς να καταγράφεται ρητή αναφορά σε «στρατηγική κοινωνικής επένδυσης». Αυτό ισχύει και στην Ισλανδία και τη Νορβηγία. Ειδικότερα, οι εφαρμοζόμενες πολιτικές έχουν ως στόχο την αύξηση της απασχόλησης, την ισότητα των ευκαιριών για διαφορετικές κοινωνικό οικονομικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που προέρχονται από μειονεκτούντα οικογενειακά περιβάλλοντα.
- στη Φινλανδία, οι κοινωνικές επενδύσεις ξεκινούν ήδη πριν από τη γέννηση του παιδιού: δωρεάν πακέτα μητρότητας, δωρεάν ή σε μεγάλο βαθμό επιδοτούμενες υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας, δωρεάν γεύματα, δωρεάν εκπαίδευση από τις προσχολικές τάξεις ως το πανεπιστήμιο. Κατά συνέπεια, το οικογενειακό υπόβαθρο παίζει μικρότερο ρόλο στα μαθησιακά αποτελέσματα από ό, τι σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες
- στη Γαλλία, αν και ο όρος κοινωνική επένδυση δεν αναφέρεται από την κυβέρνηση, ο πολλαπλασιασμός των δομών, επιβεβαιώνει τη στροφή προς αυτή την κατεύθυνση. Για παράδειγμα ιατρική στο σχολείο, το πρόγραμμα για την υγεία των μητέρων και των παιδιών, η υπηρεσία προστασίας των νέων κα.
- στη Σλοβενία, η προσέγγιση της κοινωνικής επένδυσης είναι εμφανής σε διάφορα έγγραφα της εθνικής πολιτικής που στοχεύουν στην αντιμετώπιση

βασικών κοινωνικών προκλήσεων. Μάλιστα, υπάρχει ένας σχετικά υψηλό βαθμό συμπληρωματικότητας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των πολιτικών και των μέτρων που εφαρμόζονται προς αυτή την κατεύθυνση. Για παράδειγμα, αναγνωρίζεται ότι η ρύθμιση της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας έχει επίδραση στην ανάπτυξη του παιδιού, στην απασχόληση των γονέων και τον κίνδυνο φτώχειας.

- Η Σουηδία έχει μακρά παράδοση σε μια συνολική προσέγγιση των κοινωνικών επενδύσεων. Η προσέγγιση αυτή συμπεριλαμβάνει υπηρεσίες υψηλής παιδικής φροντίδας, σχεδόν καθολική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εκτεταμένα εκπαιδευτικά προγράμματα για ενήλικες, υψηλό επίπεδο δαπανών για ενεργητικές πολιτικές επανένταξης στην αγορά εργασίας, με ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων και των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι καταγράφεται μια μακροχρόνια μείωση του αριθμού των συμμετεχόντων στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την άμεση δημιουργία θέσεων εργασίας, παρά την αύξηση μετά το 2009.

Η δεύτερη συστάδα χωρών αποτελείται από εννέα χώρες (*Κύπρος, Ισπανία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πολωνία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο*), οι οποίες δεν έχουν αναπτύξει μια σαφή στρατηγική κοινωνικής επένδυσης, ωστόσο έχουν αρχίσει να εφαρμόζουν στοιχεία αυτής της προσέγγισης σε ορισμένους συγκεκριμένους τομείς πολιτικής. Επί του παρόντος, τα στοιχεία αυτά τείνουν να αναπτύσσονται κάπως μεμονωμένα, αλλά σε κάθε περίπτωση θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για την εφαρμογή πιο αποτελεσματικών συνδυαστικών πολιτικών μεταξύ των διαφόρων τομέων πολιτικής στο μέλλον. Για παράδειγμα:

- στην Ισπανία, εξακολουθεί να είναι περιορισμένη η χρήση των βασικών εννοιών του μοντέλου κοινωνικής επένδυσης στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των κοινωνικών πολιτικών. Παρ' όλα αυτά, ορισμένες πολιτικές έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, όπως το πρόγραμμα Educa3 και το Long-Term Care Act 2006 τα οποία εσωτερικεύεται (περισσότερο ή λιγότερο) μια λογική κοινωνικής επένδυσης.
- στην Ουγγαρία, την κοινωνική επένδυση δεν αποτελεί κεντρικό θέμα στις περισσότερες κοινωνικής πολιτικής. Ωστόσο, ορισμένες πολιτικές μπορεί να

ειπωθεί ότι επικεντρώνονται στην προσέγγιση της κοινωνικής επένδυσης (π.χ. επικέντρωση την παιδική φτώχεια και την έγκαιρη παρέμβαση)

- στη Μάλτα, η κοινωνική επένδυση δεν είναι κεντρικό θέμα στην κοινωνική πολιτική, αλλά είναι έντονα λανθάνον. Οι αναδιανεμητικών μηχανισμών, της κοινωνικής πολιτικής, της Μάλτας, έχει ως στόχο να αναπτύξει κοινωνικό κεφάλαιο, έτσι ώστε να προστατεύσει τα άτομα σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής τους, μετριάζοντας τους πιθανούς μελλοντικούς κινδύνους.
- Η Πολωνία δεν έχει ένα ξεχωριστό πρόγραμμα κοινωνικής επενδυτικής πολιτικής, ωστόσο, πολλές ιδέες του ΠΚΕ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αντικατοπτρίζονται στα μεσοπρόθεσμο στρατηγικό έγγραφο που εγκρίθηκαν από την κυβέρνηση το 2013, όπως η στρατηγική Ανάπτυξης Ανθρώπινου Κεφαλαίου 2020 (Human Capital Development Strategy 2020). Η στρατηγική αυτή έχει ως στόχο την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου, προκειμένου να βοηθήσει τους ανθρώπους να αναπτυχθούν πλήρως, για να μπορούν να συμμετέχουν στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή σε όλα τα στάδια της πορείας της ζωής.

Τέλος, στην τρίτη συστάδα υπάρχουν δέκα χώρες (*Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Ελλάδα, Κροατία, Ιταλία, Λιθουανία, Λετονία, Ρουμανία, Σλοβακία*), όπου η προσέγγιση της κοινωνικής επένδυσης δεν έχει μέχρι στιγμής διεισδύσει στη συνολική πολιτική ατζέντα. Βέβαια υπάρχουν τομείς πολιτικής στους οποίους διαφαίνεται μια ελαφριά στροφή προς την κοινωνική επένδυση (π.χ. Εσθονία, Κροατία, Λιθουανία, Λετονία, Ρουμανία). Για παράδειγμα:

- στην Κροατία, η κοινωνική πολιτική σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο δεν βασίζεται σε μια συνεκτική προσέγγιση κοινωνικών επενδύσεων. Οι κοινωνικές πολιτικές παραμένουν σε μεγάλο βαθμό παθητικές, αν και το ζήτημα της «ενεργού ένταξης», όπως προωθείται από την σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2008 (δηλαδή μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα συνδυάζει ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και η πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες) έχει λάβει μεγαλύτερη προσοχή τα τελευταία χρόνια.
- στην Εσθονία, η συνολική δομή των κοινωνικών δαπανών δείχνει ότι η Εσθονία εξακολουθεί να δαπανά σχετικά λίγα για τις υπηρεσίες υγείας, τις

- οικογενειακές παροχές σε είδος, τις ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Εσθονία δαπανά περισσότερο σε παροχές σε χρήμα για οικογένειες με παιδιά και για τα άτομα με ειδικές ανάγκες
- στην Ιταλία, υπάρχουν βελτιώσεις προς μια προσέγγιση κοινωνικών επενδύσεων σε προγράμματα που σχετίζονται με τα επιδόματα ανεργίας, αλλά σοβαρές ελλείψεις υφίστανται σε άλλους τομείς πολιτικής. Σε γενικές γραμμές, απουσιάζει μια σαφής στρατηγική για την κοινωνική επένδυση, ενώ δεν ενσωματώνει την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων που βιώνουν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό σε πυλώνες πολιτικής της
 - στη Λετονία, παρ' όλο που οι κοινωνικές επενδύσεις δεν είναι κεντρικό θέμα της κοινωνικής πολιτικής, οι προτεραιότητες της πολιτικής από το 2009 είναι σαφώς, προσανατολισμένη προς την υποστήριξη της πρώιμης παιδικής ηλικίας και της οικογενειακής πολιτικής.
 - στη Λιθουανία, η κοινωνική επένδυση δεν αποτελεί κεντρικό θέμα στο πλαίσιο της κοινωνική πολιτική αν και υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ενός κινήματος για την αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό και κοινωνικού κεφαλαίου. Για παράδειγμα, οι προτεραιότητες για την περίοδο χρηματοδότησης 2014-2020 περιλαμβάνουν τη βελτίωση των υπηρεσιών τις οικογένειες και τα παιδιά.
 - στη Ρουμανία, οι πολιτικές προθέσεις της σημερινής κυβέρνησης δείχνουν μια αλλαγή στην πορεία της κοινωνικής πολιτικής, προς ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, με επίκεντρο την αύξηση της πρόσβασης σε όλες τις κοινωνικές υπηρεσίες για όλες τις κατηγορίες των ατόμων που διατρέχουν τον μεγαλύτερο κίνδυνο (δηλαδή τα άτομα σε νοικοκυριά χαμηλής έντασης εργασίας, αγροτικού πληθυσμού, οι Ρομά, οι άνεργοι ηλικίας 45 ετών και άνω, τα παιδιά στις φτωχές οικογένειες) και την ποιότητα των υπηρεσιών. Αυτό αντικατοπτρίζεται στις εθνικές στρατηγικές που εγκρίθηκαν πρόσφατα ή που ξεκίνησε για συζητήσεις (για την κοινωνική ένταξη, την υγεία, την προστασία των παιδιών, την ενεργό γήρανση και την ένταξη των Ρομά.

2.3 Η συμβολή των ευρωπαϊκών ταμείων στη στήριξη των κοινωνικών επενδύσεων

Το πακέτο επενδύσεων Κοινωνική τονίζει ότι «οι εξατομικευμένες και ολοκληρωμένες υπηρεσίες και παροχές (π.χ. one-stop-shops) μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα των κοινωνικών πολιτικών. Η απλούστευση των διαδικασιών μπορεί να βοηθήσει τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο να έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε παροχές και υπηρεσίες». Επίσης, τονίζει ότι οι άνθρωποι που πλήττονται δυσανάλογα από την ανεργία, τη φτώχεια, την κακή στέγαση, τις κακές συνθήκες υγιεινής και τις διακρίσεις» απαιτούν πολιτικές που στοχεύουν στις ανάγκες τους και προσφέρουν ολοκληρωμένη υποστήριξη».

Τα ΚΜ σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής δεν έχουν μια συνολική και ολοκληρωμένη προσέγγιση για την κοινωνική επένδυση. Το ΠΚΕ επισημαίνει ότι «τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ESIF), ιδίως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, καθώς και το πρόγραμμα PROGRESS 2007-2013, το Πρόγραμμα για την Κοινωνική αλλαγή και την Καινοτομία (PSCI) 2014-2020 και το Ταμείο Ευρωπαϊκής βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) αποτελούν σημαντικά εργαλεία για τις ευρωπαϊκές χώρες όσον αφορά την εφαρμογή της στρατηγικής που εκτίθεται στη δέσμη κοινωνικών επενδύσεων ».

Η χρήση των κονδυλίων της ΕΕ μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη των πολιτικών για την κοινωνικής επένδυση. Για παράδειγμα:

- στην Κροατία, υπάρχουν σήμερα 23 ενεργά μέτρα απασχόλησης για τους νέους κάτω των 30 ετών, και ιδίως για εκείνους που δεν έχουν εργαστεί ποτέ. Ο αριθμός των συμμετεχόντων στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης ήταν 53.656 το 2013, που αντιπροσωπεύει αύξηση της τάξης του 29,1% σε σχέση με το 2012. Αυτό αντιπροσωπεύει το 3,1% του ενεργού εργατικού δυναμικού και το 15,5% των εγγεγραμμένων ανέργων. Υπάρχει επίσης ένα σχέδιο επενδύσεων € 150 στο πλαίσιο του Σχεδίου Εγγύησης για τη Νεολαία κατά την περίοδο 2014-2017, αύξηση των ετήσιων δαπανών για τις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης από 0,16% του ΑΕΠ σε περίπου 0,25%.
- στη Δημοκρατία της Τσεχίας, με τη βοήθεια των Ευρωπαϊκών Ταμείων και ένα νέο Εθνικό Ταμείο, οι πόροι θα είναι διαθέσιμοι στους δήμους για τη διασφάλιση επαρκών θέσεων σε παιδικούς σταθμούς και δημοτικά σχολεία. Το Ολοκληρωμένο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΟΠΕΠ) για την

περίοδο 2014-2020 εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2014 και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων μέτρων, η στήριξη για προσιτή κοινωνική στέγαση για τους άπορους ανθρώπους: τουλάχιστον 5.000 νέα διαμερίσματα θα είναι το αποτέλεσμα των επενδύσεων που υποστηρίζονται μέσω του ΟΠΕΠ. Οι πόροι μπορεί να αυξηθεί ανάλογα με την ικανότητα απορρόφησης.

- στην Εσθονία, παρά τις χαμηλές δαπάνες και χαμηλό αριθμό των συμμετεχόντων σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η πρόοδος όσον αφορά την Ενεργητική Πολιτική Απασχόλησης είναι αξιοσημείωτη. Ενώ κατά την περίοδο 2009-2011, οι ΕΠΑ χρηματοδοτήθηκαν κυρίως από εξωτερικούς πόρους (ΕΚΤ, EURES), από το 2012 και μετά έρχονται περισσότερους πόρους από την αγορά εργασίας υπηρεσίες και υποστήριξη κληροδότημα του Ταμείο Ασφαλίσεως Ανεργίας που δείχνει τη βιωσιμότητα του σημερινού επιπέδου χρηματοδότησης.
- στην Ελλάδα, σημαντικές πρωτοβουλίες έχουν ληφθεί τα τελευταία χρόνια, στο πλαίσιο του συγχρηματοδοτούμενου προγράμματος της ΕΕ «Συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής», για την παροχή υπηρεσιών ανοικτής φροντίδας για τους ηλικιωμένους, δηλαδή τα Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας για τους ηλικιωμένους (ΚΗΦΗ) και το Πρόγραμμα "Βοήθεια στο Σπίτι". Και τα δύο αυτά προγράμματα έχουν, μέχρι πολύ πρόσφατα, το οποίο συγχρηματοδοτείται από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ (ΕΚΤ). Η αύξηση που παρατηρήθηκε στην προσχολική και τη φροντίδα των παιδιών στηρίχθηκε από το πρόγραμμα για την «συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων που διαχειρίζεται ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ), και τα οποία είναι σε μεγάλο βαθμό συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ.
- στην Ουγγαρία, τα κεφάλαια της ΕΕ διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη χρηματοδότηση των παρεμβάσεων των πολιτικών κοινωνικής επένδυσης.

2.4 Συμπεράσματα

Οι καινοτόμες πρακτικές ή καλές πρακτικές της κοινωνικής πολιτικής διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαδικασία προσαρμογής και στη μεταρρύθμιση των συστημάτων πρόνοιας των κρατών μελών στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», που θέτει ως στόχο τη μείωση τουλάχιστον κατά 20 εκατομμύρια των ατόμων που βρίσκονται ή κινδυνεύουν να βρεθούν σε κατάσταση φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού και την επίτευξη απασχόλησης σε ποσοστό 75% για την ηλικιακή κατηγορία 20-64 ετών.

Οι ολοκληρωμένες προσεγγίσεις στην παροχή των υπηρεσιών δύνανται να αντιμετωπίσουν εν μέρει αυτούς τους στόχους, βελτιώνοντας την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των υπηρεσιών από οικονομική άποψη (μείωση διοικητικού φόρτου και δαπανηρών παρεμβάσεων) αλλά από την οπτική του χρήστη (συνεχής φροντίδα, αποφυγή καθυστερήσεων και μείωση χρόνου αναμονής). Οι ολοκληρωμένες υπηρεσίες, επίσης, διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ επαγγελματιών, οι οποίοι εντοπίζουν ανάγκες και σχεδιάζουν στοχευμένες πολιτικές. Η κάθετη όψη των ολοκληρωμένων προσεγγίσεων απαιτεί συνεργασία και συμπληρωματικότητα μεταξύ των επιπέδων λήψης αποφάσεων, προωθώντας την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση.

ΜΕΡΟΣ Β

Η επίδραση του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπης 2020»

Κεφάλαιο 3^ο

Τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης

1.1 Εισαγωγή

Η δυναμική του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης, ως μοντέλου οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, επισημαίνεται στον κύριο όγκο των πολιτών της ΕΕ. Όπως, εκτενώς, παρουσιάστηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι πολιτικές κοινωνική επένδυση χαρακτηρίζονται από όρους όπως η ενεργοποίηση (activation) και η «υπευθυνοποίηση», που στοχεύουν στην προώθηση των λεγόμενων ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, με ανάλογη συρρίκνωση των παθητικών πολιτικών (Γράβαρης, 2003, Δεδουσόπουλος 2005). Ένδειξη ενός «Ενεργού Κοινωνικού Κράτους» (Vandenbroucke 1999), ενός κοινωνικού κράτους επενδύσεων (Giddens 1998) που απομακρύνεται από την παραδοσιακή λογική της αποζημίωσης, μέσω παθητικών επιδομάτων.

Στη συνέχεια της μελέτης μας θα απομακρυνθούμε από την επισκόπηση των πολιτικών κοινωνικής επένδυσης, και θα επικεντρωθούμε στη αξιολόγηση της εφαρμογής τους, σε σχέση με του στόχους της «Ευρώπης 2020». Με τον τρόπο αυτό θα προσπαθήσουμε να εξαγάγουμε συμπεράσματα για το κατά πόσο δημιουργείται ένα νέο πλαίσιο κοινωνικής πολιτικής.

1.2 Το πακέτο κοινωνικής επένδυσης και εκπαιδευτικά αποτελέσματα σε σχέση με την «Ευρώπη 2020»

1.2.1 Προσχολική φροντίδα και εκπαίδευση

Σε όλες τις έρευνες διαπιστώνεται ένα βασικό εύρημα που επισκιάζει όλα τα άλλα, ότι οι διαρθρωτικές πολιτικές για τους ενηλίκους αποτελούν ανεπαρκές (και δαπανηρό) υποκατάστατο των παρεμβάσεων στην παιδική ηλικία (Heckman & Lochner,2000). Η ενεργοποίηση ή η επανεκπαίδευση των ενηλίκων είναι επωφελής και ρεαλιστική, εάν οι ίδιοι αυτοί ενήλικοι διαθέτουν ήδη επαρκείς μαθησιακές ικανότητες. Πέρα, όμως, από τη ρητορική, μεγάλη σημασία έχει το αποτελέσματα σε σχέση με τη στόχευση.

Πίνακας 4 Ποσοστό συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση και στη πρώιμη τυπική φροντίδα 2006 -2012

	<u>Early childhood education*</u>				<u>Formal childcare**</u>			
	2006	2008	2010	2012	2006	2008	2010	2012
EU 28	89,2	91,6	92,9	93,9	:	39	36	36
Βέλγιο	99,9	99,5	99,1	98	25	36	26	26
Βουλγαρία	80,5	84,4	85,3	87,1	6	4	5	5
Δ. Τσεχίας	93	91,5	89,5	86,1	33	32	27	27
Δανία	92	91,8	98,1	98,3	13	15	9	9
Γερμανία	93	95,6	96,2	96,5	54	46	40	40
Εσθονία	94,7	95,3	90,4	90	4	6	10	10
Ιρλανδία	70,9	72,2	100	99,1	72	73	74	74
Ελλάδα	68,5	68,9	74	75,2	40	46	37	37
Ισπανία	98,2	98,4	97,9	97,4	50	45	52	52
Γαλλία	100	100	100	100	52	47	45	45
Κροατία	64,1	68,5	70,4	71,7	:	14	9	9
Ιταλία	100	100	99	99,2	19	17	21	21
Κύπρος	83	86,7	85,3	83,8	39	34	32	32
Λετονία	88,4	90,5	90,3	93,3	3	6	7	7
Λιθουανία	78,1	82,1	83,8	84,8	7	9	6	6
Λουξεμβούργο	95	94,3	94,6	97,8	54	42	45	45
Ουγγαρία	94,5	94,6	94,3	94,5	23	14	14	14
Μάλτα	98,2	97,8	98,6	100	25	26	31	31
Ολλανδία	74,2	99,5	99,6	99,6	77	76	75	75
Αυστρία	88,1	90,3	92,1	93,8	52	57	57	57
Πολωνία	64	67,5	76,3	84,3	8	10	10	10
Πορτογαλία	84,5	88,7	91,1	95	9	11	5	5
Ρουμανία	82,9	88,5	87,2	85,5	37	49	48	48
Σλοβενία	81,6	86,3	88,5	93,4	13	14	11	11
Σλοβακία	78,7	78,7	76,9	77,1	7	8	12	12
Φιλανδία	68,1	70,9	73,1	75,1	20	21	20	20
Σουηδία	91,3	94,6	95,1	95,9	31	29	27	27
Ην. Βασίλειο	90,1	97,3	95,7	97,3	67	67	49	49

* Η προσχολική εκπαίδευση (early childhood education) :ηλικιακή ομάδα μεταξύ 4 ετών και έναρξης υποχρεωτικής εκπαίδευσης, **πρώιμη τυπική φροντίδα (formal childcare) :ηλικιακή ομάδα μεταξύ 0 έως 3 ετών.

Πηγή: Eurostat SILC, 2015

Ο στόχος της «Ευρώπης 2020» σε σχέση με την προσχολική εκπαίδευση ορίζει ότι τουλάχιστον το 95 % των παιδιών από την ηλικία των 4 ετών έως την ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να συμμετέχουν σε προγράμματα προσχολική εκπαίδευση. Το ποσοστό των παιδιών ηλικίας τεσσάρων

ετών που ήταν εγγεγραμμένα στην προσχολική ή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην ΕΕ-28 το 2012 άγγιξε το 93,9 %. Τα ποσοστά συμμετοχής των παιδιών ηλικίας τεσσάρων ετών στην προσχολική ή την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ήταν γενικά υψηλά και έφθασαν ή υπερβήκαν το 95,0 % στη Γερμανία, την Ιταλία, την Ιρλανδία, τη Δανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ισπανία, τις Κάτω Χώρες, τη Γαλλία και τη Μάλτα . Αντίθετα η Κροατία, η Φινλανδία κατέγραψαν ένα ποσοστό μικρότερο του 75,0 % των παιδιών ηλικίας τεσσάρων ετών που ήταν εγγεγραμμένα στην προσχολική ή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση το 2012.

Σε ότι αφορά την πρώιμη προσχολική φροντίδα, χώρες όπως η Ιρλανδία, η Γερμανία, η Ισπανία, η Γαλλία, το Λουξεμβούργο, η Αυστρία σημειώνουν ποσοστά που ξεπερνούν το στόχο του Συμβουλίου της Βαρκελώνης για συμμετοχή του 33,0% των παιδιών ηλικίας μηδέν έως τρία σε προγράμματα πρώιμης προσχολικής φροντίδας. Χώρες, όπως το Βέλγιο, η Τσεχία, η Κύπρος, η Μάλτα, η Σουηδία καταγράφουν μικρότερες επιδόσεις αλλά βρίσκονται σχετικά κοντά στο στόχο του 33,0%. Ενώ, αντίθετα, χώρες όπως η Λιθουανία, η Λετονία, η Βουλγαρία, η Δανία, Η Εσθονία, η Κροατία είναι πολύ μακριά από το στόχο.

Από τα στοιχεία που εκτέθηκαν παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι μπορούμε να διακρίνουμε διαφορετικές συστάδες χωρών, ανάλογα με την εκάστοτε πολιτική χωρίς να υπάρχει πάντα το ίδιο ποσοστό προόδου. Για παράδειγμα, ενώ η Δανία στην προσχολική εκπαίδευση σημειώνει ποσοστά που πλησιάζουν το 100%, στην προσχολική φροντίδα δε ξεπερνά το 9,00%. Επίσης, η Ελλάδα στην προσχολική εκπαίδευση καταγράφει ποσοστό συμμετοχής της τάξης του 75,2, πολύ μακριά από το στόχο του 95,0%, και την ίδια στιγμή στην προσχολική φροντίδα σημειώνει ποσοστό της τάξης του 37,00% που σημαίνει ότι βρίσκεται πάνω από το στόχο του 33%.

Τα στοιχεία του πίνακα καταδεικνύουν για μια ακόμη φορά, τις διαφορετικές επιδόσεις των ΚΜ, καθώς μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις συστάδες χωρών. Χώρες όπως η Ιρλανδία, η Κύπρος, το Λουξεμβούργο, η Λιθουανία με επιδόσεις που ξεπερνούν το 50%. Χώρες όπως το Βέλγιο, η Σουηδία, η Φινλανδία, το Ην. Βασίλειο που σημειώνουν ποσοστά πάνω από το 45%. Μια συστάδα χωρών που βρίσκεται κοντά στο στόχο του 40% όπως, η Αυστρία, Λετονία, Πολωνία, Ελλάδα. Και τέλος, μια συστάδα που υπολείπονται σημαντικά όπως, η Ιταλία, η Ρουμανία, η Δ. Τσεχία, και η Βουλγαρία.

1.2.2 Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση

Ένας άλλος στόχος της «Ευρώπης 2020» που σχετίζεται με την εκπαίδευση των ενηλίκων είναι ότι, σε ολόκληρη την ΕΕ, έως το 2020, τουλάχιστον το 40 % των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το 2014, πάνω από το ένα τρίτο (37,9 %) των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών στην ΕΕ-28 είχαν ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό σημαίνει ότι ένα αυξανόμενο ποσοστό του πληθυσμού

Πίνακας 5 Ποσοστό ενηλίκων 30 -34 που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση

	2000	2012	2013	2014
EU 28	:	36	37,1	37,9
Βέλγιο	35,2	43,9	42,7	43,8
Βουλγαρία	19,5	26,9	29,4	30,9
Δ. Τσεχίας	13,7	25,6	26,7	28,2
Δανία	32,1	43	43,4	44,1
Γερμανία	25,7	31,8	32,9	31,4
Εσθονία	30,4	39,5	43,7	46,6
Ιρλανδία	27,5	51,1	52,6	52,2
Ελλάδα	25,4	31,2	34,9	37,2
Ισπανία	29,2	41,5	42,3	42,3
Γαλλία	27,4	43,5	44,1	44,1
Κροατία	:	23,1	25,6	32,2
Ιταλία	11,6	21,9	22,5	23,9
Κύπρος	31,1	49,9	47,8	52,5
Λετονία	18,6	37,2	40,7	39,9
Λιθουανία	42,6	48,6	51,3	53,3
Λουξεμβούργο	21,2	49,6	52,5	52,7
Ουγγαρία	14,8	29,8	32,3	34,1
Μάλτα	7,4	24,9	26	26,6
Ολλανδία	26,5	42,2	43,1	44,6
Αυστρία	:	26,1	27,1	40
Πολωνία	12,5	39,1	40,5	42,1
Πορτογαλία	11,3	27,8	30	31,3
Ρουμανία	8,9	21,7	22,9	25
Σλοβενία	18,5	39,2	40,1	41
Σλοβακία	10,6	23,7	26,9	26,9
Φιλανδία	40,3	45,8	45,1	45,3
Σουηδία	31,8	47,9	48,3	49,9
Ην. Βασίλειο	29	46,9	47,4	47,7

Πηγή Eurostat, 2015

της ΕΕ σπουδάζει σε υψηλότερο επίπεδο σύμφωνα με το στόχο του προγράμματος Ευρώπη 2020 δεδομένου ότι, μια δεκαετία πριν (το 2002) το αντίστοιχο ποσοστό ήταν χαμηλότερο κατά 12,2 εκατοστιαίες μονάδες (23,5 %).

Ωστόσο, τα συνολικά ποσοστά συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση παραμένουν πολύ χαμηλότερα, με την ΕΕ-28 να μην ξεπερνά το 26% .

Πίνακας 6 Ποσοστό συμμετοχή του πληθυσμού στη τριτοβάθμια & δια βίου μάθηση 2008 - 2014

	<u>Τριτοβάθμια εκπαίδευση</u>					<u>Δια βίου μάθηση</u>			
	2008	2012	2013	2014		2008	2012	2013	2014
ΕΕ - 28	21,2	24,6	25,4	26,0		9,3	9	10,5	10,7
Βέλγιο	28,4	31,3	31,5	32,6		6,8	6,6	6,7	7,1
Βουλγαρία	18,9	20,7	22,2	23,6		1,4	1,5	1,7	1,8
Δ.Τσεχία	12,4	17,0	18,1	19,1		7,8	10,8	9,7	9,3
Δανία	26,3	28,6	29,1	29,4		29,9	31,6	31,4	31,7
Γερμανία	21,4	24,9	25,2	23,2		7,9	7,9	7,8	7,9
Εσθονία	28,3	32,1	33,2	33,7		9,7	12,7	12,6	11,5
Ιρλανδία	30,3	34,7	36,3	35,8		6,9	7,1	7,3	6,7
Ελλάδα	19,8	22,9	24,0	24,6		3	3	3	3
Ισπανία	27,0	30,0	30,9	31,7		10,6	11	11,1	9,8
Γαλλία	24,9	27,8	28,9	30,2		6	5,7	17,7	18,6
Κροατία	13,6	15,8	17,0	18,5		2,4	2,8	2,9	2,5
Ιταλία	12,7	13,9	14,4	15,0		6,3	6,6	6,2	8
Κύπρος	31,0	35,0	35,4	36,4		8,5	7,4	6,9	6,9
Λετονία	20,7	25,2	27,0	26,9		6,6	6,9	6,5	5,5
Λιθουανία	25,3	28,6	29,8	31,4		4,8	5,2	5,7	5
Λουξεμβούργο	23,7	33,4	35,2	39,6		8,5	13,9	14,4	14
Ουγγαρία	16,4	19,0	19,5	20,2		3,1	2,7	3	3,2
Μάλτα	12,1	16,4	17,2	18,0		6,2	6,9	7,6	7,1
Ολλανδία	27,8	28,6	29,3	29,8		17	16,5	17,4	17,8
Αυστρία	15,0	16,9	17,7	27,4		13,2	14,1	14	14,2
Πολωνία	16,5	21,5	22,6	23,8		4,7	4,5	4,3	4
Πορτογαλία	12,6	16,7	17,6	19,7		5,3	10,5	9,7	9,6
Ρουμανία	10,7	13,5	13,8	14,2		1,5	1,3	1,8	1,5
Σλοβενία	19,0	23,0	24,4	25,1		13,9	13,8	12,4	11,9
Σλοβακία	12,3	17,0	17,7	18,1		3,3	3,1	2,9	3
Φιλανδία	30,2	32,8	33,6	34,7		23,1	24,5	24,9	25,1
Σουηδία	26,9	30,1	31,4	32,8		22,2	26,7	28,1	28,9
Ην. Βασίλειο	28,7	34,6	35,6	36,6		19,9	15,8	16,1	15,8

Πηγή: Eurostat, 2014

Και σε αυτή την περίπτωση μπορούμε να διακρίνουμε διαφορετικές συστάδες χωρών. Το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, η Ιρλανδία, το Ην. Βασίλειο καταγράφουν ποσοστά που ξεπερνούν το 35%. Χώρες όπως η Εσθονία, η Ισπανία, η Γαλλία, η Φιλανδία και η Σουηδία, στις οποίες η συνολική συμμετοχή στη τριτοβάθμια εκπαίδευση βρίσκεται πάνω από το 30%. Επίσης, διακρίνεται μια τρίτη συστάδα χωρών αποτελούμενη από χώρες όπως, η Δανία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ολλανδία, η Αυστρία, η Πολωνία, η Σλοβενία με ποσοστά πάνω από το 20%. Ενώ, στην τέταρτη συστάδα κατατάσσονται χώρες με ποσοστά χαμηλότερα το 20% όπως η Τσεχία, η Κροατία, η Ιταλία, η Μάλτα, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβενία. Βέβαια, αξίζει να παρατηρήσουμε ότι τα ποσοστά είναι σημαντικά βελτιωμένα σε σχέση με το 2008.

Όπως επισημαίνει ο B. Gazier (2003), το ζητούμενο στις μέρες μας δεν είναι τόσο η διασφάλιση της απασχόλησης όσο εκείνο της απασχολησιμότητας. Αυτή μπορεί να νοηθεί ως το «προσωπικό κεφάλαιο» του κάθε ατόμου, το οποίο περιλαμβάνει τις δεξιότητες, τις γνώσεις, την εμπειρία κ.λπ που αποκτά ή κατέχει ή μπορεί να κινητοποιήσει κάποιος. Στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης η «Ευρώπη 2020» έθεσε ως στόχο τουλάχιστον το 15% των ενηλίκων 25 -64 να έχει συμμετάσχει σε ανάλογα προγράμματα. Με βάση όσα διαφαίνονται στον πίνακα μπορούμε να μιλάμε για ακραίες διαφορές μεταξύ των ΚΜ. Για παράδειγμα, η Δανία καταγράφει ποσοστό 31%, 7%, με τη Σουηδία (28,9%) και τη Φιλανδία (25,1%) να ακολουθούν, και την ίδια στιγμή υπάρχουν χώρες όπως η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η Κροατία, η Λιθουανία, η Πολωνία, η Σλοβακία, Ρουμανία με ποσοστά από 1,5 έως 5%. Και σε αυτή την περίπτωση δε μπορούμε να μιλάμε για κοινές επιδόσεις μεταξύ των ΚΜ.

Τέλος, θα πρέπει να εστιάσουμε σε ένα ακόμη στο στόχο της «Ευρώπης 2020» για μείωση του ποσοστού πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου σε ποσοστό που δε θα υπερβαίνει το 10%. Όπως προαναφέρθηκε, η ενεργοποίηση ή η επανεκπαίδευση των ενηλίκων είναι επωφελής και ρεαλιστική, εάν οι ίδιοι αυτοί ενήλικοι διαθέτουν ήδη επαρκείς μαθησιακές ικανότητες. Αν ο ενήλικας δεν έχει κατακτήσει βασικές δεξιότητες στα προηγούμενα στάδια του εκπαιδευτικού τους βίου, τότε η όποια επένδυση σε προγράμματα δια μάθησης έχει αμφίβολα αποτελέσματα

Πίνακας 7 Ποσοστό ανέργων ηλικίας 18 – 24 που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και κατάρτιση

	2011	2012	2013	2014
EU28	13,4	12,6	11,9	11,1
Βέλγιο	12,3	12	11	9,8
Βουλγαρία	11,8	12,5	12,5	12,9
Δ.Τσεχία	4,9	5,5	5,4	5,5
Δανία	9,6	9,1	8	7,7
Γερμανία	11,6	10,5	9,8	9,5
Εσθονία	10,6	10,3	9,7	11,4
Ιρλανδία	10,8	9,7	8,4	6,9
Ελλάδα	12,9	11,3	10,1	9
Ισπανία	26,3	24,7	23,6	21,9
Γαλλία	11,9	11,5	9,7	8,5
Κροατία	5	5,1	4,5	2,7
Ιταλία	17,8	17,3	16,8	15
Κύπρος	11,3	11,4	9,1	6,8
Λετονία	11,6	10,6	9,8	8,5
Λιθουανία	7,4	6,5	6,3	5,9
Λουξεμβούργο	6,2	8,1	6,1	6,1
Ουγγαρία	11,4	11,8	11,9	11,4
Μάλτα	22,7	21,1	20,5	20,4
Ολλανδία	9,1	8,8	9,2	8,6
Αυστρία	8,5	7,8	7,5	7
Πολωνία	5,6	5,7	5,6	5,4
Πορτογαλία	23	20,5	18,9	17,4
Ρουμανία	18,1	17,8	17,3	18,1
Σλοβενία	4,2	4,4	3,9	4,4
Σλοβακία	5,1	5,3	6,4	6,7
Φιλανδία	9,8	8,9	9,3	9,5
Σουηδία	6,6	7,5	7,1	6,7
Ην. Βασίλειο	14,9	13,4	12,3	11,8

Eurostat, 2015

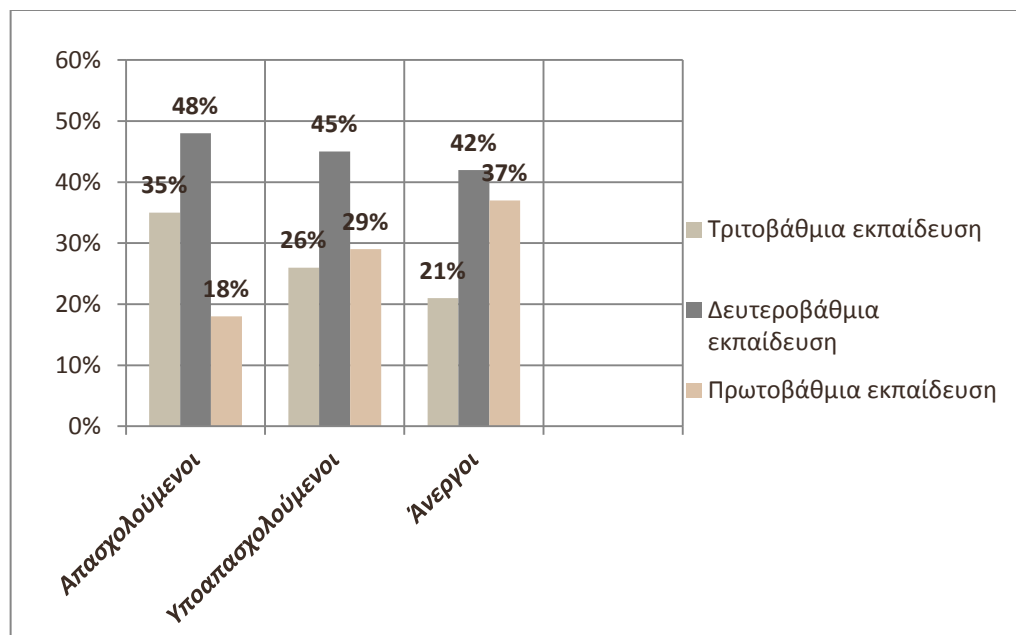
Και στον παραπάνω πίνακα (πίνακας 13) καταγράφονται οι διαφορετικές επιδόσεις το ΚΜ, με χώρες όπως η Ισπανία (21,9%), η Μάλτα (20,4%), η Ρουμανία (18,1) η Πορτογαλία (17,4%), η Ιταλία (15,0%) πολύ πάνω από το στόχο του 10%. Στην αντίπερα όχθη, υπάρχουν χώρες όπως, η Σλοβενία (4,40%), η Τσεχία (5,00%), η Σουηδία (6,7%), η Αυστρία (7,00%) και όχι μόνες που σημειώνουν επιδόσεις καλύτερες από αυτές που ορίζει ο στόχος της «Ευρώπης 2020».

Σύμφωνα με μελέτες περίπου το 20% του ενεργού πληθυσμού έχουν ακόμη πολύ χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων, και σε ορισμένες χώρες (Ισπανία και Ιταλία) το

ποσοστό αυτό είναι ακόμη υψηλότερο. Μόνο λίγες χώρες (Εσθονία, Φινλανδία, Κάτω Χώρες, Σουηδία) διαθέτουν υψηλό ποσοστό ατόμων με πολύ καλό επίπεδο δεξιοτήτων, ενώ οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες δεν προσεγγίζουν τα επίπεδα των χωρών με κορυφαίες επιδόσεις εκτός Ευρώπης (όπως η Ιαπωνία ή η Αυστραλία).

Μολονότι με την πάροδο του χρόνου, έχουν αυξηθεί τα μέσα επίπεδα εκπαίδευσης, οι δεξιότητες που διαθέτουν οι εργαζόμενοι δεν εξελίχθηκαν ανάλογα με τη ζήτηση δεξιοτήτων. Λόγω των αλλαγών που σημειώθηκαν στη σχετική ζήτηση και προσφορά δεξιοτήτων, οι εργαζόμενοι με υψηλό επίπεδο ειδίκευσης έχουν περισσότερες ευκαιρίες να βρουν απασχόληση από ό,τι οι εργαζόμενοι με μέσο και χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης. Οι προβλέψεις για την αγορά εργασίας επιβεβαιώνουν την εν λόγω τάση και για τα επόμενα χρόνια³⁸.

Γράφημα 1 Ποσοστό Απασχόλησης με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο
ΕΕ-28

Eurostat, 2014

³⁸Η έρευνα του Cedefop «Future Skills Supply and Demand in Europe» (Μελλοντική προσφορά και ζήτηση δεξιοτήτων στην Ευρώπη).

Καθίσταται, λοιπόν σαφές ότι τα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης εξακολουθούν να διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο αποκλεισμού από την αγορά εργασίας. Απαιτούνται, λοιπόν στρατηγικές ενίσχυσης των δυνατοτήτων πρόσβασης και παραμονής στην εκπαιδευτική διαδικασία, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η επίμονη ανεργία και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η επίδραση του υποδείγματος στη μεταβολή των οικονομικών και κοινωνικών δεικτών

4.1 Εισαγωγή

Η απασχόληση και η κοινωνική κατάσταση βρίσκονται ψηλά στην πολιτική αντζέντα. Ακόμη και σε οικονομίες με συγκριτικά καλές επιδόσεις η ανεργία και το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας αποκτούν μόνιμο χαρακτήρα επιδεινώνοντας σημαντικά τους δείκτες φτώχειας και ανισότητας. Η ανισότητα στα εισοδήματα αυξάνεται στα κράτη μέλη και εντός αυτών, ιδίως στα κράτη μέλη όπου παρατηρείται μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας. Στην ανάλυση που ακολουθεί θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τις εξελίξεις σχετικά με τους δείκτες απασχόλησης και φτώχειας. Καταληκτικά, θα διερευνήσουμε την πορεία των δαπανών εργασιακής ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), προκειμένου να εξαγάγουμε συμπεράσματα για την τάση ή μη αναδόμησης του παραδοσιακού κοινωνικού μοντέλου.

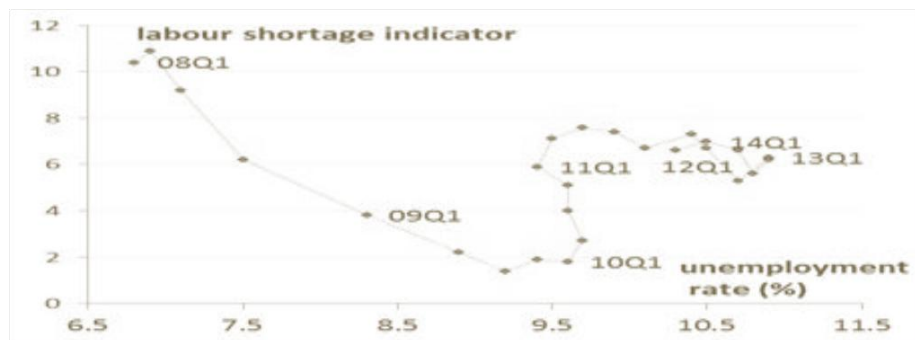
4.2 Αγορά εργασίας και αντιστοίχιση δεξιοτήτων

Πολλές εξελίξεις, ιδίως η παγκοσμιοποίηση και οι τεχνολογικές αλλαγές (που έχουν ως επίκεντρο τις δεξιότητες), οδήγησαν σε σταδιακές αλλαγές στη ζήτηση εργατικού δυναμικού. Υπήρξε επίσης αλλαγή στη σχετική σημασία των διαφόρων τύπων δεξιοτήτων, με αποτέλεσμα οι δεξιότητες που σχετίζονται με τον τομέα των ΤΠΕ και τις μη τεχνικές δεξιότητες (soft skills), όπως οι επικοινωνιακές δεξιότητες, να καθίστανται πιο σημαντικές για ένα μεγάλο αριθμό επαγγελματιών.

Η αντιστοίχιση των θέσεων εργασίας στην αγορά εργασίας επιδεινώθηκε σε πολλά κράτη μέλη. Ενώ τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των κενών θέσεων εργασίας παρέμεινε σχετικά σταθερός κατά μέσο όρο, η ανεργία αυξήθηκε, οδηγώντας σε επιδείνωση την αντιστοίχιση των θέσεων εργασίας στην αγορά εργασίας.

Η καμπύλη Beveridge (Διάγραμμα 1) δείχνει ότι από τα μέσα περίπου του 2011 η αναντιστοιχία στην αγορά εργασίας έχει αυξηθεί³⁹. Από την εξέταση των εξελίξεων στα διάφορα κράτη μέλη, φαίνεται ότι η αντιστοιχία των θέσεων εργασίας στην αγορά εργασίας επιδεινώθηκε στα περισσότερα κράτη μέλη, με αξιοσημείωτη εξαίρεση συγκεκριμένα τη Γερμανία. Αυτή η συνολική αρνητική τάση οφείλεται κυρίως στα αρνητικά σοκ που υπέστη η ζήτηση εργατικού δυναμικού και στην αυξανόμενη αναντιστοιχία δεξιοτήτων⁴⁰ που υποδηλώνει ότι η έλλειψη ευκαιριών στην αγορά εργασίας που συνδέεται με την οικονομική κρίση, δημιουργεί φαινόμενα υστέρησης που πρέπει να αντιμετωπιστούν με επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και με πιο αποτελεσματική αντιστοίχιση των θέσεων εργασίας.

Διάγραμμα 1 Καμπύλη Beveridge, ΕΕ-28, 1^ο τρίμηνο 2008 – 1^ο τρίμηνο 2014⁴¹

Πηγή: Eurostat, LFS και υπηρεσίες της Επιτροπής.

³⁹ Η καμπύλη Beveridge, ή καμπύλη U/V (όπου U ανεργία από την αγγλική λέξη unemployment και V κενές θέσεις εργασίας από την αγγλική λέξη vacancies), είναι μια γραφική αναπαράσταση της σχέσης μεταξύ ποσοστών ανεργίας και κενών θέσεων εργασίας. Έχει καθοδική κλίση επειδή, όταν το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλότερο υπάρχει μικρότερο ποσοστό κενών θέσεων εργασίας. Εάν με την πάροδο του χρόνου η καμπύλη μετακινηθεί προς τα δεξιά, αυτό σημαίνει ότι ένας ορισμένος αριθμός κενών θέσεων συνυπάρχει με όλο και υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, ένδειξη ότι μειώνεται η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας αντιστοίχισης της προσφοράς με τη ζήτηση στην αγορά εργασίας.

⁴⁰ «Labour Market Developments in Europe, 2013», Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

⁴¹ Στον κάθετο άξονα ως Labour Shortage Indicator (LSI) νοείται «ο δείκτης έλλειψης εργατικού δυναμικού» που προέρχεται από τα αποτελέσματα των ερευνών συγκυρίας της ΕΕ στις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές (% των μεταποιητικών επιχειρήσεων που θεωρούν την έλλειψη εργατικού δυναμικού παράγοντα περιορισμού της παραγωγής

Μολονότι με την πάροδο του χρόνου, έχουν αυξηθεί τα μέσα επίπεδα εκπαίδευσης, οι δεξιότητες που διαθέτουν οι εργαζόμενοι δεν εξελίχθηκαν ανάλογα με τη ζήτηση δεξιοτήτων. Λόγω των αλλαγών που σημειώθηκαν στη σχετική ζήτηση και προσφορά δεξιοτήτων, οι εργαζόμενοι με υψηλό επίπεδο ειδίκευσης έχουν περισσότερες ευκαιρίες να βρουν απασχόληση από ό,τι οι εργαζόμενοι με μέσο και χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης. Οι προβλέψεις για την αγορά εργασίας επιβεβαιώνουν την εν λόγω τάση και για τα επόμενα χρόνια⁴².

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία⁴³ περίπου το 20% του ενεργού πληθυσμού έχουν μόνο πολύ χαμηλό επίπεδο δεξιοτήτων, και σε ορισμένες χώρες (Ισπανία και Ιταλία) το ποσοστό αυτό είναι ακόμη υψηλότερο. Μόνο λίγες χώρες (Εσθονία, Φινλανδία, Κάτω Χώρες, Σουηδία) διαθέτουν υψηλό ποσοστό ατόμων με πολύ καλό επίπεδο δεξιοτήτων, ενώ οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες δεν προσεγγίζουν τα επίπεδα των χωρών με κορυφαίες επιδόσεις εκτός Ευρώπης (όπως η Ιαπωνία ή η Αυστραλία). Τα στοιχεία για τις κρατικές δαπάνες επιβεβαιώνουν τον αυξανόμενο κίνδυνο επενδυτικών κενών σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Η Ευρώπη δεν πραγματοποιεί αποτελεσματικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και στην απόκτηση δεξιοτήτων, γεγονός που θέτει σε κίνδυνο την ανταγωνιστική της θέση σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο, καθώς και την απασχολησιμότητα του εργατικού της δυναμικού. Δεκαεννέα κράτη μέλη έχουν μειώσει τις δαπάνες για την εκπαίδευση σε απόλυτους όρους και 14 κράτη μέλη έχουν μειώσει το σχετικό ποσοστό του ΑΕΠ που επενδύουν στην εκπαίδευση

4.3 Οι επιπτώσεις στην πρόσβαση στην αγορά εργασία

Η ανεργία μειώνεται με αργούς ρυθμούς, αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα στην ΕΕ των 28. Από το 2008 έως το 2013, το ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ των 28 αυξήθηκε από 7,0 % σε 10,8 %. Σύμφωνα με πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat , από τότε, το ποσοστό της ανεργίας μειώθηκε ξανά, φθάνοντας το 10,1% τον Σεπτέμβριο του 2014 (11,5% στην ευρωζώνη). Το ποσοστό αυτό σε απόλυτους

⁴²Η έρευνα του Cedefop «Future Skills Supply and Demand in Europe» (Μελλοντική προσφορά και ζήτηση δεξιοτήτων στην Ευρώπη).

⁴³Τον Οκτώβριο του 2013, ο ΟΟΣΑ και η Επιτροπή δημοσίευσαν τα αποτελέσματα μιας νέας έρευνας για τις δεξιότητες των ενηλίκων (Survey on Adult Skills (PIAAC), Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΟΟΣΑ).

αριθμούς ισοδυναμεί με 24,6 εκατομμύρια ανέργους, από τα 26,4 εκατομμύρια ανέργους που ήταν ένα έτος νωρίτερα.

Από την εξέταση των διαθέσιμων στοιχείων διαπιστώνεται ότι το ποσοστό της ανεργίας μεταξύ των νέων υπερβαίνει διαρθρωτικά τον μέσο όρο και ότι επηρεάζεται επίσης περισσότερο από τον οικονομικό κύκλο. Τα ποσοστά ανεργίας για τα άτομα με χαμηλό επίπεδο ειδίκευσης είναι επίσης διαρθρωτικά υψηλότερα⁴⁴. Οι μεγαλύτερης ηλικίας εργαζόμενοι έχουν χαμηλά ποσοστά ανεργίας, όμως κατά κανόνα αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες να ξαναβρούν απασχόληση αν απολυθούν. Τα ποσοστά ανεργίας για τους άνδρες και τις γυναίκες είναι σχεδόν παρόμοια από το 2009.

Η κατάσταση όσον αφορά την ανεργία στην ΕΕ εξακολουθεί να παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις, έχει όμως σταθεροποιηθεί. Τον Σεπτέμβριο του 2014 τα ποσοστά απασχόλησης κυμάνθηκαν από 5,0% στη Γερμανία και 5,1% στην Αυστρία έως 24,0% στην Ισπανία και 29% στην Ελλάδα. Το προηγούμενο έτος η ανεργία μειώθηκε σε 21 κράτη μέλη, ενώ παρέμεινε σταθερή σε ένα και αυξήθηκε σε άλλα έξι. Οι μεγαλύτερες μειώσεις καταγράφηκαν στην Ισπανία, στην Κροατία, στην Ουγγαρία και στην Πορτογαλία. Περαιτέρω αύξηση σημειώθηκε σε έξι κράτη μέλη (Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Λιθουανία, Αυστρία και Φινλανδία).

Η μακροχρόνια ανεργία εξακολουθεί να αυξάνεται. Από το 2010 έως το 2013, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στην ΕΕ των 28 αυξήθηκε από 3,9 % σε 5,1 %. Οι πλέον αρνητικές εξελίξεις σημειώθηκαν στην Ελλάδα και στην Ισπανία και σε κάπως μικρότερο βαθμό στην Κύπρο, ενώ στις τρεις χώρες της Βαλτικής καταγράφηκαν σημαντικές βελτιώσεις. Κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, η μακροχρόνια ανεργία ως ποσοστό της συνολικής ανεργίας αυξήθηκε από 45,3 % σε 48,7 % στην ΕΕ των 28 (47,5 % και 51,5 % για την ευρωζώνη).

Η μακροχρόνια ανεργία πλήττει τους άνδρες, τους νέους και τους εργαζόμενους με χαμηλή ειδίκευση περισσότερο από άλλες ομάδες της αγοράς εργασίας, ιδίως δε όσους δραστηριοποιούνται σε φθίνουσες σημασίας επαγγέλματα και τομείς. Η συνολική κατάσταση της οικονομίας εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει τις αλλαγές στα επίπεδα της μακροχρόνιας ανεργίας και στον αριθμό εκείνων που εισέρχονται ή εξέρχονται από αυτήν την κατηγορία, αλλά υπάρχουν και

⁴⁴ Αυτό ισχύει και για τους υπηκόους τρίτων χωρών και τα άτομα με αναπηρία. Το ποσοστό ανεργίας για υπηκόους τρίτων χωρών ήταν 21,7% το 2013 (14,3% το 2008), ενώ το ποσοστό ανεργίας των ατόμων με αναπηρία είναι σχεδόν διπλάσιο του ποσοστού ανεργίας των ατόμων χωρίς αναπηρία.

άλλες σημαντικές παράμετροι σε εθνικό επίπεδο, αφού ορισμένες χώρες (όπως η Φινλανδία, οι Κάτω Χώρες και η Σουηδία) επιτυγχάνουν υψηλά ποσοστά επανένταξης στην απασχόληση σε αντίθεση με άλλες, όπως η Βουλγαρία, η Ελλάδα και η Σλοβακία. Κατά κανόνα ο ένας στους πέντε από τους μακροχρόνια ανέργους στην ΕΕ δεν έχει εργαστεί ποτέ, και τρεις από τους τέσσερις είναι νέοι κάτω των 35 ετών, γεγονός που δημιουργεί κινδύνους περιθωριοποίησης⁴⁵.

Η αγορά εργασίας εξακολουθεί να είναι πολύ κατακερματισμένη σε αρκετά ΚΜ. Η απασχόληση των νέων χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά τόσο στην προσωρινή όσο και στη μερική απασχόληση, 42,4 % και 31,9 % (της συνολικής απασχόλησης), αντίστοιχα, το 2014. Συγκριτικά, στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού της ΕΕ των 28 το 2012, το ποσοστό της προσωρινής και μερικής απασχόλησης ήταν πολύ χαμηλότερο, σχεδόν 13 % και 19% αντίστοιχα. Οι γυναίκες υπερεκπροσωπούνται σε θέσεις μερικής απασχόλησης. Στο πρώτο τρίμηνο του 2014 το ποσοστό μερικής απασχόλησης ήταν 32% για τις γυναίκες, έναντι 8,3% για τους άνδρες, ενώ τα ποσοστά μερικής απασχόλησης των γυναικών στην Αυστρία, στο Βέλγιο, στη Γερμανία, στις Κάτω Χώρες και στο Ηνωμένο Βασίλειο ξεπέρασαν το 40%.

Στην παρούσα μακροοικονομική συγκυρία, οι πολιτικές ενεργοποίησης μπορούν να συμβάλουν, σε κάποιον βαθμό⁴⁶, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, ενώ, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, ενδέχεται να μπορούν να λειτουργούν ως εφελτήριο για συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου και/ή πλήρους. Παρ' όλα αυτά οι δαπάνες για τις πολιτικές ενεργητικής ένταξης στην αγορά εργασίας καταλαμβάνουν πολύ χαμηλό ποσοστό σε σχέση με τις δαπάνες του παραδοσιακού κράτους πρόνοιας.

Όπως φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί, οι δαπάνες ενεργητικής ένταξης, ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) κινούνται σε ποσοστά από 0,034% στη Ρουμανία έως 1,460% στη Δανία. Τα ποσοστά από χώρα σε χώρα ποικίλουν, αλλά, αναμφισβήτητα εξακολουθούν να κατέχουν ένα περιορισμένο μερίδιο σε σχέση με τις παθητικές δαπάνες του κλασικού κοινωνικού μοντέλου.

Τα διαθέσιμα στοιχεία του 2013 αφορούν το 2012, και καταδεικνύουν την ασήμαντη μεταβολή της δαπάνης παρά την οικονομική ύφεση που ακολούθησε την κρίση του 2008.

⁴⁵“Key Features” from DG EMPL 2015

⁴⁶ Για παράδειγμα, η μη οικειοθελής μερική απασχόληση (ως ποσοστό επί της συνολικής μερικής απασχόλησης) στην ΕΕ των 28 αυξήθηκε από 25,3% που ήταν το 2008 σε 29,6% το 2013

ΠΙΝΑΚΑΣ 8 Ενεργητικές πολιτικές ένταξης: συνολική δαπάνη ως ποσοστό του ΑΕΠ

\	2008	2010	2012
EU 28	0.448	0.521	-
Βέλγιο	0.504	0.568	0.595
Βουλγαρία	0.253	0.094	0.197
Δ. Τσεχίας	0,114	0.220	0.147
Δανία	0.963	1.390	1.460
Γερμανία	0.514	0.560	0.353
Εσθονία	0.035	0.144	0.204
Ιρλανδία	0.545	0.726	-
Ελλάδα	0.144	0.224	-
Ισπανία	0.605	0.730	-
Γαλλία	0.642	0.830	0.643
Κροατία	-	-	0.156
Ιταλία	0.376	0.322	0.347
Κύπρος	0.114	0.255	-
Λετονία	0.079	0.511	0.186
Λιθουανία	0.162	0.226	0.176
Λουξεμβούργο	0.356	0.423	-
Ουγγαρία	0.264	0.553	0.605
Μάλτα	0.048	0.037	-
Ολλανδία	0.720	0.800	0.650
Αυστρία	0.514	0.662	0.572
Πολωνία	0.468	0.602	-
Πορτογαλία	0.468	0.579	0.376
Ρουμανία	0.060	0.028	0.034
Σλοβενία	0.093	0.400	0.176
Σλοβακία	0.150	0.232	0.188
Φιλανδία	0.668	0.868	0.870
Σουηδία	0.671	0.868	1.024
Ην. Βασίλειο	0.039	0.078	0.413

European Social Policy Network, 2015

4.4 Οι επιπτώσεις στη φτώχεια και την κοινωνική ανισότητα

Η απομάκρυνση από μια παραδοσιακή κοινωνική πολιτική και η στροφή σε μέτρα και δράσεις που αντανακλούν αυτό που ορίζεται ως ενεργητική κοινωνική πολιτική, περιλαμβάνει μια σειρά από ολοκληρωμένα προγράμματα που αποσκοπούν, κυρίως στην αναβάθμιση των κοινωνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων με στόχο την ένταξη στην αγορά εργασίας και κατ' επέκταση τη μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη⁴⁷ έθεσε στόχους να βγουν τουλάχιστον 20 εκατομμύρια άνθρωποι από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό και να αυξηθεί η απασχόληση του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών στο 75%. Οι εμβληματικές πρωτοβουλίες της «Ευρώπης 2020» μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας και η «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού» υποστηρίζουν τις προσπάθειες που καταβάλλονται και πρέπει να καταβληθούν για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Στο πλαίσιο του ΠΚΕ «τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ESIF), ιδίως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, καθώς και το πρόγραμμα PROGRESS 2007-2013, το Πρόγραμμα για την Κοινωνική αλλαγή και την Καινοτομία 2014-2020 και το Ταμείο Ευρωπαϊκής βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) αποτελούν σημαντικά εργαλεία για τις ευρωπαϊκές χώρες όσον αφορά την εφαρμογή της στρατηγικής που εκτίθεται στη δέσμη κοινωνικών επενδύσεων " .

Παρ' όλα αυτά τα ποσοστά φτώχειας εξακολουθούν να παραμένουν υψηλά, στις χώρες μέλη της ΕΕ, με σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού να ζει κοντά στο όριο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού. Ειδικότερα, η Βουλγαρία κατέχει την 1η θέση με ποσοστό φτώχειας που αγγίζει το 48%, τη 2η θέση κατέχει η Ρουμανία με 40,4%, την 3η η Ελλάδα με 35,7% και ακολουθούν η Λετονία (5η θέση με 35,1%) και η Ουγγαρία (6η θέση με 33,5%).

Από την άλλη πλευρά, χώρες όπως η Τσεχία (14,6%), η Ολλανδία (15,9%), η Φινλανδία (16%) και η Σουηδία (16,4%) καταγράφουν ποσοστά, εμφανώς, χαμηλότερα.

⁴⁷Ανακοίνωση της Επιτροπής, Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. COM(2010) 2020 της 3ης Μαρτίου 2010· Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουνίου 2010.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9 Το ποσοστό φτώχειας στα 28 ΚΜ της ΕΕ

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
ΕΕ-28	:	23,7	24,3	24,7	24,5	:
ΕΕ-27	25,7	23,6	24,2	24,7	24,5	:
Βέλγιο	22,6	20,8	21,0	21,6	20,8	21,2
Βουλγαρία	:	49,2	49,1	49,3	48,0	:
Δ. Τσεχίας	19,6	14,4	15,3	15,4	14,6	:
Δανία	17,2	18,3	18,9	19,0	18,9	:
Γερμανία	18,4	19,7	19,9	19,6	20,3	:
Εσθονία	25,9	21,7	23,1	23,4	23,5	:
Ιρλανδία	25,0	27,3	29,4	30,0	29,5	:
Ελλάδα	29,4	27,7	31,0	34,6	35,7	36,0
Ισπανία	24,3	26,1	26,7	27,2	27,3	29,2
Γαλλία	18,9	19,2	19,3	19,1	18,1	:
Κροατία	:	31,1	32,6	32,6	29,9	:
Ιταλία	25,0	24,5	28,2	29,9	28,4	28,1
Κύπρος	25,3	24,6	24,6	27,1	27,8	:
Λετονία	46,3	38,2	40,1	36,2	35,1	32,7
Λιθουανία	41,0	34,0	33,1	32,5	30,8	27,7
Λουξεμβούργο	17,3	17,1	16,8	18,4	19,0	:
Ουγγαρία	32,1	29,9	31,0	32,4	33,5	31,1
Μάλτα	20,5	21,2	22,1	23,1	24,0	:
Ολλανδία	16,7	15,1	15,7	15,0	15,9	:
Αυστρία	17,4	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2
Πολωνία	45,3	27,8	27,2	26,7	25,8	:
Πορτογαλία	26,1	25,3	24,4	25,3	27,5	:
Ρουμανία	:	41,4	40,3	41,7	40,4	:
Σλοβενία	18,5	18,3	19,3	19,6	20,4	:
Σλοβακία	32,0	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4
Φιλανδία	17,2	16,9	17,9	17,2	16,0	17,3
Σουηδία	14,4	15,0	16,1	15,6	16,4	:
Ην. Βασίλειο	24,8	23,2	22,7	24,1	24,8	:

Eurostat, 2015

Με δεδομένο ότι ο συνολικός πληθυσμός στις 28 χώρες μέλη της ΕΕ ανέρχεται σε περίπου 504.000.000 κατοίκους, το 24,5% που καταγράφηκαν το 2013 ως φτωχοί και κοινωνικά αποκλεισμένοι, αντιστοιχεί σε περίπου 123.480.000 φτωχούς. Όσον αφορά στην αύξηση του αριθμού των φτωχών κατά 0,7 ποσοστιαίες μονάδες, αν και μικρή, ισοδυναμεί με 7.056.000 ανθρώπους που προστέθηκαν στη λίστα των κατοίκων της ΕΕ που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10 Δαπάνες για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ

	2008	2010	2012
EU 28	0.4	0.4	-
Βέλγιο	0.7	0.8	-
Βουλγαρία	0.3	0.3	0.3
Δ. Τσεχίας	0.2	0.2	0.3
Δανία	0.8	1.0	-
Γερμανία	0.1	0.1	0.2
Εσθονία	0.1	0.1	0.1
Ιρλανδία	0.4	0.6	-
Ελλάδα	0.6	0.6	0.6
Ισπανία	0.2	0.2	0.2
Γαλλία	0.6	0.7	0.8
Κροατία	0.1	0.1	0.0
Ιταλία	0.1	0.1	0.1
Κύπρος	1.1	1.5	1.3
Λετονία	0.1	0.2	0.2
Λιθουανία	0.2	0.7	0.7
Λουξεμβούργο	0.4	0.5	0.5
Ουγγαρία	0.1	0.1	0.1
Μάλτα	0.4	0.3	0.3
Ολλανδία	1.7	2.0	2.1
Αυστρία	0.3	0.3	0.4
Πολωνία	0.2	0.1	-
Πορτογαλία	0.3	0.3	0.3
Ρουμανία	0.3	0.3	-
Σλοβενία	0.4	0.6	0.7
Σλοβακία	0.4	0.5	0.4
Φιλανδία	0.6	0.7	0.8
Σουηδία	0.6	0.7	0.7
Ην. Βασίλειο	0.6	0.2	0.2

European Social Policy Network, 2015

Παρά το γεγονός ότι η φτώχεια και η εισοδηματική ανισότητα έχουν αυξηθεί, με το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού να κερδίζει 9,6 φορές περισσότερο, σε σχέση με το φτωχότερο 10%, όταν το ίδιο μέγεθος ήταν 7,1 τη δεκαετία του '80 και 9,1 τη δεκαετία του '90, οι δαπάνες για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού εξακολουθούν να επιβαρύνουν ελάχιστα τους εθνικούς προϋπολογισμούς. Όπως φαίνεται και παραπάνω (πίνακα 10), οι δαπάνες για κοινωνική ενσωμάτωση

καταλαμβάνουν ένα ποσοστό της τάξης του 0,1% του ΑΕΠ σε χώρες όπως Εσθονία, η Ιταλία, η Ουγγαρία έως 2,1% στην Ολλανδία. Στην πλειοψηφία των χωρών, η οικονομική δαπάνη για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού δεν ξεπερνά το 1% του ΑΕΠ.

Σε πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ για τις εισοδηματικές ανισότητες με τίτλο «In it together: Why less inequality benefits all (2015)» η Κομισιόν με ανακοίνωση της αποδέχτηκε την αύξηση των ανισοτήτων τονίζοντας ότι πρέπει να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες από τα κράτη μέλη για να καταστούν πιο ανοικτές οι αγορές εργασίας. Δυστυχώς, όπως αποτυπώνεται και στον πίνακα 10 έχουν γίνει πολύ λίγα προς αυτή την κατεύθυνση.

Συμπεράσματα

Η Ευρώπη βρίσκεται σε φάση μετασχηματισμού. Η κρίση εξουδετέρωσε πολλά χρόνια οικονομικής και κοινωνικής προόδου και έφερε στην επιφάνεια τις διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας της Ευρώπης. Τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας που στο παρελθόν συνέβαλαν στη βελτίωση των κοινωνικών αποτελεσμάτων, τις τελευταίες δεκαετίες βρίσκονται αντιμέτωπα με σημαντικές προκλήσεις, όπως οι εκτεταμένες αλλαγές στις αγορές εργασίας και στον χαρακτήρα της απασχόλησης, οι συνθήκες εντεινόμενης οικονομικής παγκοσμιοποίησης, οι αποδυνάμωση των συστημάτων διαμεσολάβησης συμφερόντων και συλλογικής διαπραγμάτευσης, η δημογραφική γήρανση, οι μεταβολές στα σχήματα της οικογένειας και την οργάνωση του κύκλου ζωής, η επιδείνωση των κοινωνικό – οικονομικών ανισοτήτων.

Επίσης, η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 αύξησε την πίεση στους δημόσιους προϋπολογισμούς και τον κίνδυνο διαρθρωτικών ελλείψεων στην αγορά εργασίας καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη εκσυγχρονισμού των κοινωνικών πολιτικών, ώστε να βελτιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητά τους, καθώς και ο τρόπος χρηματοδότησής τους.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανακοίνωση της για τις κοινωνικές επενδύσεις το Φεβρουάριο το 2013, κάλεσε τα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στις κοινωνικές επενδύσεις εκσυγχρονίζοντας τα κοινωνικά συστήματα τους. Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε και με βάση τη συμπερασματική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις κοινωνικές επενδύσεις στο πλαίσιο του ΠΚΕ είναι ξεκάθαρο ότι στην Ευρώπη εξακολουθούν να υφίστανται κοινωνικά κράτη διαφορετικών ταχυτήτων. Ειδικότερα η ανάλυση διέκρινε τρεις γενικές συστάδες χωρών.

Η πρώτη συστάδα περιλαμβάνει χώρες με καθιερωμένη στρατηγική κοινωνικών επενδύσεων (*Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελβετία, Κάτω Χώρες, Σλοβενία, Σουηδία, Φιλανδία*). Η δεύτερη συστάδα περιλαμβάνει χώρες που υπάρχουν πολιτικές κοινωνικής επένδυσης αλλά στερούνται μιας συνολικής προσέγγισης κοινωνικών επενδύσεων (*Κύπρος, Ισπανία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Πολωνία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο*). Ενώ, η τρίτη συστάδα περιλαμβάνει τις χώρες εκείνες όπου η προσέγγιση κοινωνικών επενδύσεων δεν έχει μέχρι στιγμής διεισδύσει σημαντικά στη διαδικασία χάραξης πολιτικής (*Βουλγαρία, Τσεχία, Εσθονία, Ελλάδα, Κροατία, Ιταλία, Λιθουανία, Λετονία, Ρουμανία, Σλοβακία*).

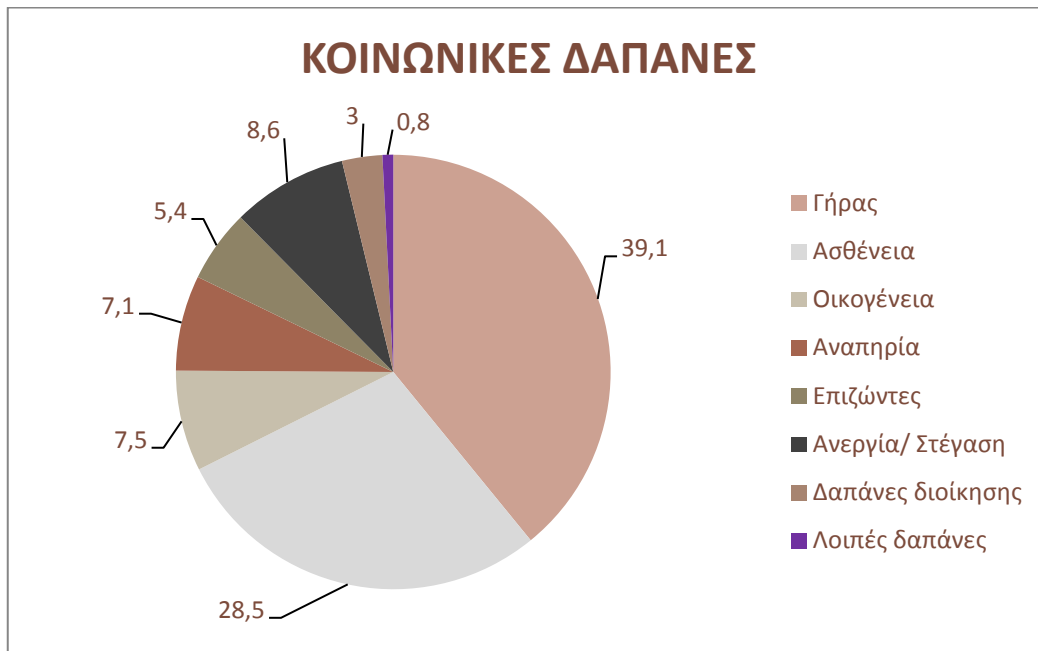
Στην πολιτική κοινωνικής επένδυσης, επισημαίνεται ότι η κοινωνική υποστήριξη θα πρέπει να στοχεύει σε συγκεκριμένες ανάγκες που προκύπτουν στη ζωή ενός ατόμου: από την παιδική ηλικία, τη συνολική διάρκεια του επαγγελματικού βίου, μέχρι τη τρίτη ηλικία. Αυτό σημαίνει προσαρμογή των ολοκληρωμένων υπηρεσιών, παροχές σε χρήμα και βοήθεια σε κρίσιμες στιγμές κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου, καθώς και πρόληψη των δυσμενών συνθηκών που μπορεί να προκύψουν αργότερα.

Παρ' όλα αυτά, οι παραδοσιακές δαπάνες κοινωνικής προστασίας ανά κάτοικο αυξήθηκαν κατά 8 % στην ΕΕ των 27. Οι τομείς που συνέβαλαν περισσότερο στις αυξήσεις ήταν οι συντάξεις (η αύξηση των παροχών προς ηλικιωμένους και επιζώντες αντιπροσωπεύει περίπου το 48% της συνολικής αύξησης) και η κάλυψη ασθενειών, υγειονομικής περίθαλψης και αναπηρίας (32%). Αντιθέτως, στους τομείς της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, οι αυξήσεις των δαπανών κοινωνικής προστασίας ανά κάτοικο κυμάνθηκαν σε υποτονικά επίπεδα παρά την απότομη αύξηση της ανεργίας. Ως εκ τούτου, οι διαφορές μεταξύ των κρατών μελών είναι σημαντικές, καθώς μεταξύ των ετών 2008-2013 η αύξηση των συνολικών δαπανών κοινωνικής προστασίας ανά κάτοικο ήταν μικρότερη του 4% σε οκτώ κράτη μέλη, ενώ οι αυξήσεις υπερέβησαν το 10% σε πέντε κράτη μέλη (Ιρλανδία, Βουλγαρία, Σλοβακία, Μάλτα και Φινλανδία). Οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας ανά κάτοικο μεταξύ του 2008 και του 2012 μειώθηκαν σε τέσσερα κράτη μέλη (Ουγγαρία, Ελλάδα, Κροατία και Λιθουανία).

Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι το παραδοσιακό κράτος πρόνοιας εξακολουθεί να κατέχει τη μερίδα του λέοντος στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής των ΚΜ. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται ξεκάθαρα στο γράφημα 2, όπου οι συντάξεις και οι δαπάνες για την υγεία κατέχουν ένα ποσοστό που πλησιάζει το 70%. Μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, τα όργανα της ΕΕ προχώρησαν σε τροποποίηση του Σύμφωνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Η «καινοτομία» του Δημοσιονομικού Συμφώνου⁴⁸ είναι ότι κάθε κράτος μέλος, θεσμοθετεί και τηρεί τον κανόνα του ισοσκελισμένου προϋπολογισμού. Πράγμα που σημαίνει, ότι τα κράτη μέλη πρέπει να υιοθετούν κανόνες αυξημένης (συνταγματικής) ισχύος που περιορίζουν το διαρθρωτικό

⁴⁸Δημοσιονομικό Σύμφωνο, άρθρο 4. Βλ και κανονισμούς (ΕΚ) αρ. 1467/97 και (ΕΕ) αρ. 1177/2011 και Οδηγία 2011/85/ΕΕ άρθρα 5, παράγραφος 1 α και άρθρο 6 παράγραφος 1 α.

Γράφημα 2 ΕΕ-28 Συνολική κατανομή δαπανών

Eurostat, 2014

έλλειμμα των προϋπολογισμών στο 0,5% του ΑΕΠ (golden rule). Η δημοσιονομική πειθαρχία (six pack, two pack) που επιβλήθηκε στα ΚΜ μέσα από την τροποποίηση του Συμφώνου Σταθερότητας απέτρεψε την ανάπτυξη πολιτικών κοινωνικής επένδυση.

Το ΠΚΕ καλεί τα κράτη-μέλη να σχεδιάσουν ενεργές πολιτικές, θέτοντας ως προτεραιότητα την κοινωνική επένδυση και τον εκσυγχρονισμό των προνοιακών συστημάτων τους. Η καινοτομία στις κοινωνικές πολιτικές σημαίνει νέες πρακτικές, πολιτικές, διαδικασίες για την ικανοποίηση νέων αναγκών που δεν καλύπτονται από τα υφιστάμενα εργαλεία πολιτικής. Αυτό σημαίνει βελτίωση της παροχής, διαθεσιμότητας, ποιότητας, αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας υφιστάμενων υπηρεσιών ή δημιουργία νέας υπηρεσίας που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των πολιτών. Έχουν γίνει κάποια πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση της αλλαγής παραδείγματος αλλά μένει να γίνουν ακόμη πολλά, ούτως ώστε να είμαστε σε θέση να μιλάμε για ένα νέο ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο κοινωνικής επένδυσης που θα αφορά όλους.

Η εργασία χωρίστηκε σε δύο μέρη. Στα δύο κεφάλαια του πρώτου μέρους, η εργασία επικεντρώθηκε στο θεωρητικό πλαίσιο και στην πρακτική εφαρμογή του ΠΚΕ. Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο εστίασε στην παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου του ΠΚΕ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως αυτό εκφράζεται στα κείμενα πολιτικής της ΕΕ. Το δεύτερο κεφάλαιο επεσήμανε τις καλές πρακτικές των ΚΜ στο πλαίσιο της

υιοθέτησης της στρατηγικής κοινωνικής επένδυσης, με βάση τις ετήσιες εθνικές εκθέσεις κοινωνικής επένδυσης της.

Στα δύο κεφάλαια του δεύτερου μέρους, διερευνήθηκε η επίδραση του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης στην επίτευξη των στόχων της «Ευρώπης 2020». Ειδικότερα, το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώθηκε στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα του υποδείγματος της κοινωνικής επένδυσης. Ενώ το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο εστίασε στη μεταβολή των οικονομικών και κοινωνικών δεικτών που αφορούν στην απασχόληση, στη φτώχεια και στην κοινωνική ανισότητα, ως αποτέλεσμα της εφαρμογής του πακέτου κοινωνικής επένδυσης.

Η «κοινωνική επένδυση» ως το νέο υπόδειγμα για την αναδόμηση των ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας: προβλήματα και προοπτικές

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2013 εισηγήθηκε το Πακέτο Κοινωνικής Επένδυσης (ΠΚΕ) ως μια εθνική στρατηγική μεταρρυθμίσεων, που θα μπορούσε να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξη μέσα από τη βελτίωση των ατομικών δεξιοτήτων. Τα τελευταία χρόνια η κοινωνική επένδυση βρίσκεται στο επίκεντρο του επιστημονικού ενδιαφέροντος, με το υπόδειγμα της κοινωνικής επένδυσης, να προβάλλει ως πρότυπο για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών προκλήσεων που χαρακτηρίζουν τις μεταβιομηχανικές κοινωνίες. Οι αλλαγές αφορούν στην αγορά εργασίας, στη δημογραφία, στη διάρθρωση της οικογένειας, στις επιπτώσεις της διαρθρωτικής ανεργίας, στο αναδυόμενο φαινόμενο των εργαζόμενων φτωχών. Αναμφισβήτητα, η ανάδυση αυτών των «νέων» κινδύνων συνδέεται άμεσα με τη διάβρωση της αποτελεσματικότητας του «παραδοσιακού» κράτους πρόνοιας. Αναλύοντας την εφαρμογή των επενδυτικών στρατηγικών κοινωνικής επένδυσης στα τρία στάδια της ζωής (Προσχολική ηλικία – Επαγγελματικός βίος– Τρίτη ηλικία), η εργασία διαπιστώνει ότι πολλές στρατηγικές των Κρατών Μελών (ΚΜ) ενσωματώνουν στοιχεία από τη στρατηγική κοινωνικής επένδυσης, ενώ ο αντίκτυπος σε εθνικό επίπεδο διαφέρει από χώρα σε χώρα.

Λέξεις κλειδιά: Πακέτο κοινωνικής επένδυσης, μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους, ανθρώπινο κεφάλαιο, πρώιμη προσχολική εκπαίδευση, δια βίου μάθηση, δεξιότητες.

The "social investment" as the new model for the reconstruction of the European welfare state: problems and prospects

Helen Dima

ABSTRACT

From 2013 the European Commission has promoted social investments package as a national reform strategy to increase individuals capacities and national growth. Social Investment (SI) has been at the core of a huge scientific effort over the last years. The SI model is increasingly seen as a key answer to social and economic changes that characterize post-industrial societies. Such changes have affected the labour market, demography, the family structures, the labour market polarisation, the incidence of structural unemployment and the emergence of work-poor households. Indisputably, the emergence of these «new» risks is also related to the erosion of the effectiveness of the social insurance principles of the «old» welfare state. Analyzing developments of social investment strategies and policies in three life-stages (Childhood - Working age- Old age), the thesis finds that many Member States strategies embody elements of a social investment strategy whereas the impact on the national level differs across countries.

Keywords: social investments package, welfare state reforms, human capital, , early childhood education, lifelong learning, skills.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Andor, L. (2013) Commissioner for Employment, Social Affairs and Inclusion Speech at Conference on the Social Investment Package. Leuven, Belgium, 2–3 May.

Barbier, J.-C. (2012) ‘Social Investment, a Problematic Concept with an Ambiguous Past: A Comment on Anton Hemerijck’, *Sociologica* 1/2012: 1–11

Barr, N. (2001) *The Welfare State as Piggy Bank: Information, Risk, Uncertainty and the Role of the State*. Oxford: Oxford University Press.

Begg, I and Berghman, J. (2002), “ Introduction: EU social (exclusion) policy revisited? *Journal of European Social Policy* 12 (3): 179 -194.

Bonoli G., (2005), “The politics of the new social policies: providing coverage against new social risks in mature welfare states” *Policy and Politics* , 33: 431-49.

Bonoli G., (2007), “Time matters. Postindustrialization, new risks and welfare state adaptation in advanced industrial democracies” *Comparative Political Studies*, 40: 495-520.

Bonoli, G. (2012) ‘Comment on Anton Hemerijck’, *Sociologica* 1/2012: 1–5

Bonoli, G. (2014a), *The origin of Active Social Policies*, Oxford, OUP.

Bonoli, G. (2014b), Active labour market policy and social investment: a changing relationship, in Morel, N., Palier, B. and Palme, J. (eds.), *Towards a Social Investment Welfare State? Ideas, Policies and Challenges*, Bristol, Policy Press, p. 181.224.

Burger, K. (2010) How does early childhood care and education affect cognitive development? An international review of the effects of early interventions for children from different social backgrounds. *Early Childhood Research Quarterly* 25(2): 140–165.

Campbell, F. et al (2014) Early childhood investments substantially boost adult health. *Science* 343(March): 1478–1485.

Cantillon, B. (2011) The paradox of the social investment state: Growth, employment and poverty in the Lisbon era. *Journal of European Social Policy* 21(5): 432–449.

Cantillon, B. (2014), Beyond social investment: which concepts and values for social policy-making in Europe?, in Cantillon, B. and Vandenbroucke, F. (eds.) *Reconciling work and poverty reduction : how successful are European welfare states?*, Oxford, Oxford University Press, 2014, p. 286-318.

Carneiro, Pedro and Heckman, James J. (2003). " Human Capital Policy," in *Inequality in America: What Role for Human Capital Policies?*, James J. Heckman, Alan B. Krueger and Benjamin M. Friedman, editors. Cambridge, MA: MIT Press.

Cedefop, (2012) «Future Skills Supply and Demand in Europe», Research Paper No26.

De Deken, J. (2014) “Identifying the Skeleton of the Social Investment State: Defining and Measuring Patterns of Social Policy Change on the Basis of Expenditure Data”, in Cantillon, B. and Vandenbroucke, F. (eds.). *Reconciling Work and Poverty Reduction: How Successful Are European Welfare States?*, Oxford, OUP.

de la Porte, C., & Pochet, P. (2012). Why and how (still) study the Open Method of Coordination. *Journal of European Social Policy*, 22(3), 336–349. doi: 10.1177/0958928711433629

European Social Policy Network, (2015), Thematic Social Investment in Europe – A study of national policies.

Esping Andersen, G. (1990), *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity.

Esping Andersen, G. (1996), *Welfare States in Transitions: National Adaptations in Global Economies*, London: Sage Publications.

Esping Andersen, G. (1999), *Social Foundations of Postindustrial Economies*, New York: Oxford University Press.

Esping Andersen, G., Gallie, D. Hemerijck, A. And Myloes, J. (eds.) (2002), *Why we Need a New Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.

Gosta Esping-Andersen, Bruno Palier, (2008) *Trois leçons sur l'Etat-providence*, Éditions du Seuil, coll. « La république des idées », 134 p.

Esping-Andersen, G. (2009). *The incomplete revolution: Adapting to women's new roles*. Cambridge: Polity Press

Eurochild, (2010) *Eurochild Response to the European Commission consultation on the future "EU 2020" Strategy*, Brussels

European Commission, (1995), *The future of the social protection: A framework for a European debate*, COM (95) 466 final, Brussels.

European Commission, (1997), *Modernizing and Improving Social Protection in the European Union*, Communication from the Commission COM (97) 102 final, Brussels.

European Commission, (1999), *A concreted Strategy for Modernising Social Protection*, COM (99) 347, Brussels.

European Commission, (2005), *Working together, working better: A new framework for the Open Coordination of Social Protection and Inclusion Policies in the European Union*, Communication COM(2005) 706 final.

European Commission, (2006), *Joint Report on Social Protection and Social Inclusion*, Brussels.

European Commission, (2007), Joint Report on Social Protection and Social Inclusion, COM(2007) 13, Brussels.

European Commission, (2008), Joint Report on Social Protection and Social Inclusion, Brussels.

European Commission, (2009), Joint Report on Social Protection and Social Inclusion, Brussels.

European Commission, (2010a), Joint Report on Social Protection and Social Inclusion, Brussels

European Commission (2010b), Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, Luxembourg, Publication Office of the European Union, Brussels, 3.3.2010 COM(2010) 2020 final.

European Commission, (2011), Employment Policy, Social Europe Guide, Vol. 1

European Commission (2013a), "Towards social investment for growth and cohesion – Including implementing the European Social Funds 2014-2020", Brussels, COM(2013) 83 final.

European Commission (2013b) Investing in Children: Breaking the cycle of disadvantage, Commission recommendation, C(2013) 778 final, 20 February.

European Commission (2013c) Strengthening the Social Dimension of the Economic and Monetary Union, Commission Communication, COM(2013) 690.

European Commission (2013d) Barcelona Objectives: The Development of Childcare Facilities for Young Children in Europe with a View to Sustainable and Inclusive Growth. Brussels, Belgium: European Commission.

European Commission (2014e), Employment and Social Developments in Europe 2012, Luxembourg, Publication Office of the European Union. European Commission (2013c), Policy Roadmap for the 2014 implementation of the Social investment Package, Luxembourg.

European Commission (2014a) Employment and social developments in Europe 2013, Luxembourg. Publication Office of the European Union.

European Commission (2014b), Social Investment Package, Key Facts and Figures, Luxembourg, Publication Office of the European Union.

European Commission, EACEA, Eurodyce and Eurostat (2014) Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe. Luxembourg: Publication Office of the European Union.

European Council (2013) Council Conclusions, 24–25 October.

Eurostat. (2012a). In 2009 a 6.5% rise in per capita social protection expenditure matched a 6.1% drop in EU-27 GDP. Statistics in Focus, 14, 1–8.

Eurostat. (2012b). Young people aged 18–24 not in employment and not in education by age and sex and NUTS. Retrieved December 15, 2012, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2012c). Total fertility rate. Retrieved December 15, 2012, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2012d). Average exit age from the labor force. Retrieved December 15, 2012, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2014a). Formal child care by duration and age group. Retrieved May 5, 2012, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2014b). Participation in early childhood education. Retrieved May 5, 2013, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2014c). School drop-out rates. Retrieved May 5, 2013, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2014d). Youth unemployment rates. Retrieved May 5, 2013, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2014e). Tertiary educational attainment. Retrieved May 5, 2013, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat. (2014f). Lifelong learning. Retrieved May 5, 2013, from epp.eurostat.ec.europa.eu

Eurostat (2015) Statistics database, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, accessed 18 July 2015.

Ferrera, M., Matsaganis, M and Sacchi, S (2002) ‘ Open Coordination against Poverty: The new EU Social Inclusion Process’ *Journal of European Social Policy*, 12(3): 227 – 239.

Ferrera, M. (1996), “The ‘Southern model’ of welfare in social Europe” , in *Journal of European Social Policy*, 6 (1): 17: - 37.

Ferrera, M and M Rhodes (2000), *Recasting European Welfare States*, London, Frank Cass.

Ferrera, M. (2009) ‘From the Welfare State to the Social Investment State’, *Rivista Internazionale di Scienze Sociali* 117(3): 513–28

Ferrera, M. (2010) “From the Welfare State to the Social Investment State”, Working paper *Centro L. Einaudi*, No.1(10).

Feronas, A , (2004), “The Europeanization of national social policies through the OMC: the case of Greek employment policy” , paper presented at the ESPAnet conference, 9-11 September 2004, Oxford.

Φερόνας Α, (2013) Εξευρωπαϊσμός της Κοινωνικής Πολιτικής θεωρητικό πλαίσιο μεθοδολογικά προβλήματα και η ελληνική εμπειρία., Διονικός, Αθήνα

Fouarge, D. (2003). Costs of non-social policy: Towards an economic framework of quality social policies – and the costs of not having them. (Report for DG Employment and Social Affairs).Brussels: European Commission

Frazer, H. and Marlier, E. (2014) Investing in Children. National Policies. Synthesis Report. Luxembourg:Publications Office of the European Union.

Gazier, B (2003), Tous « Sublimes. Vers un nouveau plein-emploi, Flammarion, 374 p. –rééditions (2005), Vers un nouveau modèle social, ChampFlammarion, 376 p.

GiddensAnthony, (2010), Ο Τρίτος Δρόμος – Η Ανανέωση της Σοσιαλδημοκρατίας, Πολις, Αθήνα.

Heckman, J. (2000) Policies to foster human capital. *Research in Economics* 54(1): 3–56.

Heckman, J. (2006) Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*312(5782): 1900–1902.

Heckman, J. (2008) Schools, skills, and synapses. *Economic Inquiry* 46(3): 289–324.

Hemerijck, A. (2007), From Retrenchement to Recalibration : How Welfare States Learn, Unpublished Working Paper.

Hemerijck, A. (2012) ‘When Changing Welfare States and the Eurocrisis Meet’, *Sociologica* 1/2012. doi: 10.283/36887

Hemerijck, A. and Vandembroucke, A. (2012), Social Investment and the Euro crisis: the necessity of a unifying social policy concept, *Intereconomics*, 4:12, pp. 200-206.

Hemerijck (2013), "Changing Welfare States", Oxford, OUP.

Jenson J. and Saint-Martin D., (2006), "Building blocks for a new social architecture: the LEGOTM paradigm of an active society" *Policy and Politics*, 34: 429-51.

Jenson, J. (2012), A New Politics for the Social investment perspective: Objectives, instruments and areas of intervention in welfare regimes, in Bonoli, G. and Natali, D.(eds.), *The Politics of the New welfare state*, Oxford, OUP.

Juhn Hudson, Stefan Kuhner, Towards productive welfare? A comparative analysis of 23 OECD countries, 2009, σ. 34 -46.

Kok, W. (2004), Facing the Challenge: The Lisbon Strategy for Growth and Employment. Report from the High Level Group Chaired by W. Kok, Brussels: European Commission.

Kvist, J (2013) The post-crisis European social model: developing or dismantling social investments? *Journal of International and Comparative Social Policy*, Vol. 29, No. 1, 91–107, <http://dx.doi.org/10.1080/21699763.2013.809666>.

Kvist, J (2015), A framework for social investment strategies: Integrating generational, life course and gender perspectives in the EU social investment strategy, *Comparative European Politics*, Vol. 13, No. 1, pp. 131-149, 10.1057/cep.2014.45.

Kvist, Jon, Johan Fritzler, BjørnHvinden& Olli Kangas (2012) (red.) Changing Social Equality: The Nordic welfare model in the 21st century. Bristol : The Policy Press.

Kvist, J &Saari, (eds.) (2007), The Europeanization of social protection, Policy Press.

Kersbergen, K.v. and Hemerijck, A. (2012) Two decades of change: The emergence of the social investment state. *Journal of Social Policy* 41(3): 362–378.

Lee, R. and Mason, A. (eds.) (2011) *Population Aging and the Generational Economy*. Cheltenham, UK:Edward Elgar.

Levy J., (1999), “Vice into virtue? Progressive politics of welfare reform in continental Europe” *Politics and Society*, 27: 239-73.

Lister, R. (2003) Investing in the citizen-workers of the future: Transformations in citizenship and the state under new labour. *Social Policy&Administration* 37(5): 427–443.

Μ. Ματσαγγάνης (2014), «Φτώχεια και Δημόσια Πολιτική στην Ελλάδα της Κρίσης», κεφ. 4, σελ.49-51, στο Δημοσιονομική προσαρμογή; Ποσό δίκαιη η κατανομή των βαρών; Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, Αθήνα, 2014.

Meeusen, L. and Nys, A. (2014), Appendix: The evolution of public social spending 1985-2009, in Cantillon, B. and Vandenbroucke, F. (eds.) *Reconciling work and poverty reduction : how successful are European welfare states?*, Oxford, Oxford University Press, 2014, p. 325-381.

Μητράκος Θ. (2014), «Δημοσιονομική προσαρμογή: Η τρέχουσα εμπειρία από την οικονομική κρίση», κεφ. 5, σ. 59-66, στο Δημοσιονομική προσαρμογή; Ποσό δίκαιη η κατανομή των βαρών;, Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, Αθήνα, 2014.

Morel, N., Palier, B. and Palme, J. (2011), “ A European Social Investment Strategy?”, In *Perspectives on Europe*, Autumn, 2011, 41:2, pp.40-46.

Morel, N., Palier, B. and Palme, J. (2012), *Towards a Social Investment Welfare State? Ideas, Policies and Challenges*, Bristol, Policy Press.

Natali, D. (2011), “Europe 2020: Is the Social Dimension Still Important?, ”, In *Perspectives on Europe*, Volume 41, Issue 2, Council for European Studies.

Nikolai, R. (2012), *Towards Social Investment? Patterns of Public Policy in the OECD*

World, in Morel, N., Palier, B. and Palme, J. (eds.), *Towards a Social Investment Welfare State? Ideas, Policies and Challenges*, Bristol, Policy Press, pp. 91-114.

Nolan, B. (2013), What use is “social investment”?, *Journal of European Social Policy*, 23(5) 459–468.

OECD (2001), *Starting strong early childhood education and care* : OECD, Paris

OECD (2004), *Babies and Bosses*, OECD: Paris

OECD (2007), *Beyond 2000: The New Social Policy Agenda*, OECD Working paper, Paris, OECD.

OECD. (2011). *Doing better for families*. OECD: Paris.

OECD (2012) *Closing the Gender Gap*. Paris, France: OECD.

OECD(2013), “Crisis squeezes income and puts pressure on inequality and poverty in the OECD”, Paris

OECD (2014) *Average effective retirement ages*, <http://www.oecd.org>, accessed 20 July 2014.

OECD (2015) *In it Together: Why Less Inequality benefits all*, OECD, Paris

Πετμεζίδου, Μ (2011), Αξιακές επιλογές, διλήμματα και προοπτικές του Ευρωπαϊκού κοινωνικού κράτους. Στο: Ν. Παπαδάκης & Ν. Χανιωτάκης, επιμ., *Εκπαίδευση, κοινωνία και πολιτική*, Αθήνα: Πεδίο.

Πετμεζίδου, Μ., (2014), Το κοινωνικό κράτος σε κρίσιμη καμπή. *Κοινωνιολογική Επιθεώρηση*, 1(1), σελ. 57-70.

Pierson, P (1996) “The new politics of the welfare state” World Politics, vol. 48, 2, 143-179.

Pierson, P (ed), (2001), The New Politics of the Welfare State, Oxford: Oxford University Press.

Pochet, Ph. (2010), What’s wrong with EU2020?, ETUI Policy Brief, European Social Policy, Issue 2/2010.

Stiglitz, J. (2012). The price of inequality: How today’s divided society endangers our future. New York: W.W. Norton.

Stiglitz, J., Sen, A., & Fitoussi, J.P. (2010). Mismeasuring our lives. Why GDP doesn’t add up. New York: The New Press.

Sipila, J. (2008), Social investment state: something real or just a new discourse?, paper for the 2nd RECOWE Conference, Oslo, 10-14 June 2008.

Social Protection Committee (2012), Social protection performance monitor (SPPM) – methodological report by the Indicators Sub-group of the Social Protection Committee. Brussels.

Social Protection Committee (2014), Social Europe, Many Ways One Objective, Annual report of the SPC on the social situation in the European Union, 2013, Brussels.

S.W. Barnett, 'Benefits and costs of quality per-school education: evidence based-policy to improve returns'. Έγγραφο που παρουσιάστηκε στην 7η συνεδρίαση δικτύων ΟΟΣΑ ΠΕΦ, (2010), σ.11

Taylor- Gooby, P. (2004), New Risks, New Welfare: The Transformation of European Welfare State, Oxford: Oxford University Press.

Taylor-Gooby P., (2008), “The new welfare state settlement in Europe” European Societies, 10: 3-24.

Vandenbroucke, F. and Vleminckx, K. (2011) “Disappointing Poverty Trends: Is the Social Investment State to Blame?”, *Journal of European Social Policy* 21(5): 450–71.

Vandenbroucke, F., Hemerijck, A. and Palier, B. (2011) “The EU Needs a Social Investment Pact”, *OSE Paper Series*, Opinion paper 5, Brussels: European Social Observatory.

Vandenbroucke, F., Diris, R. and Verbist, G. (2013), *Excessive Social Imbalances and the performance of welfare states in the EU*, Euroforum working paper, <https://www.kuleuven.be/euroforum/viewpic.php?LAN=E&TABLE=DOCS&ID=855>.

Vandenbroucke, F. with Vanhercke, B. (2014), *A European Social Union. 10 Tough Nuts to Crack*, Background report for the Friends of Europe High-Level Group on “Social Union”, Brussels: Friends of Europe, 158 p.

Zaidi, A. and Zolyomi, E. (2011), *Active Ageing*, Research note, n. 6, for the European Commission, European Centre of Vienna.

Zaidi, A., Gasior, K., Hofmarcher, M.M., Lelkes, O., Marin, B., Rodrigues, R., Schmidt, A., Vanhuyse, P. and Zolyomi, E. (2013), *Active Ageing Index 2012 Concept, Methodology and Final Results*, Active Ageing Index project. EuropeanCentreofVienna.

Zeitlin, J. (2009). *The Open Method of Coordination and National Social and Employment Policy Reforms: Influences, Mechanisms, Effects*. In: M. Heidenreich and J. Zeitlin (Eds.), *Changing European Employment and Welfare Regimes: The Influence of the Open Method of Coordination on National Reforms* London: Routledge, (pp. 214–245).

Zeitlin, J. (2009) “Towards a Stronger OMC in a More Social Europe 2020: A New Governance Architecture for EU Policy Coordination”, in E. Marlier, and D. Natali, (eds.), *Europe 2020 Towards a More Social EU?* Brussels: PIE Peter Lang, pp. 253 -27.

